

Tibetan Buddhist Resource Center

Text Scan Input Form - Title Page

Work:	W1KG14782	ImageGroup:	I1KG23869
LCCN:	n/a	ISBN:	n/a

Title:	སྐད་གསུམ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་ཚིག་མཛོད་ཆེན་མོ། skad gsum yongs su rdzogs pa'i tshig mdzod chen mo/
Author:	རག་ཏུ་བེར་ raghu vira
Descriptor:	some type set print and most of them are hand written notes
Original Publication:	n/a;n/a
Place:	[new delhi]
Publisher:	[dr. lokesh chandra]
Date:	[n.d.]
Volume:	7
Total Volumes:	139
TBRC Pages:	2
Introductory Pages:	n/a
Text Pages:	n/a
Scanning Information:	Scanned at M/S Satluj Infotech Images, E-45, Sector 27 Noida, District Gautam Buddha Nagar, U.P. 201301 via New Delhi, IN for the Tibetan Buddhist Resource Center, 150 17th st., New York, NY 10011, U.S.A 2006. Comments: 6/2016

VOL. 7

ASSURE
TO
AUDIBLY

assure । II आज्ञा Carus आज्ञापयति, आज्ञापयंत

R 6. 103. 10 — प्रतिश्रु, प्रतिश्रुणोति RV, etc.

to assure any one of सम्मन् Carus

सम्मानयति (gen., (acc) Märk P

to assure one's self अवगम्, अवगच्छति

assurance । II निगमः १ — प्रतिपत्तिः

R — प्रतिश्रवः (ibc f आ) R, Rājāt

Märk P — प्रतिश्रुतः f सिंहस — पैटि

f Kār, Kathās — सत्यवाच् f RV.

assurance of प्रत्ययः (gen loc or

comp) assurance of safety अभय-

वचनम् (Parīcat) अभयवाच् f (Hit)

holding with assurance अवधारणम्

stating with assurance अवधारणम्

assuredly II नूनम् RV. etc — किल RV,
AV, etc — अथकिम्.

I II एवम् — बाढम् MBh, Kāv, etc
— यथास्थितम् BhP, Kathās — साधु R,
Kām — ह RV, etc — हि RV, etc.

(as a separable adv) assuredly
अपि, पि. assuredly (especially
in strengthening an antithesis)

इदं Ved most assuredly सुनिश्चितम्
— हि वै.

assured प्रतिश्रवणपूर्वम् म० न MBh.

feeling assured निश्चितम् MBh, Kāv, etc

Asteracantha longifolia 1I खंदूसा Suṣṣṣ,

Car = गोक्षुर MW — त्रिकटः, त्रिकष्टम्

L, त्रिकण्टक Suṣṣṣ — तुम्बी L. —

पयस्विनी, कोकोली, क्षीरकाकोली, जीवन्ती,

दुग्धमेनी — गृध्रनखी Suṣṣṣ 1 —

चित्रकण्टकः Npṣ — छन्नकः L.

1II कण्टफलः, कण्टाफलः L — कुलिकः

L — क्षुरः L — गर्जाफलः — गोक्षुरः

L — घनद्रुमः L — छत्रा L — त्रिक्षुरः

L — घनस्थकः L — पत्रगुप्तः L —

पद्मव्यासः L — पलंकषा — पिकक्षाणा L

— प्रावृष्यः L — भद्रकण्टः L — भिक्षू m

L — महाङ्गः (only L) — मुदितफलः L

— मृदुफलः L — मेघस्तनितोद्भवः L —

वज्रः L — वज्रशृङ्खलिखा L — वज्रास्थि

वज्राक्षी L — विकट्टः L — विकष्टकः

L — व्याघ्रपादः L — व्यालदंष्ट्रः (L),

व्यालदंष्ट्रकः (Bharu) — शुक्लपुष्पः L

— शृङ्खली L — शृङ्गाटः L — सरसम्प्रतः

L — सुगाली L — सृगालधन्वी L —

स्तीनिलफलः L — स्वादुकण्टः, स्वादुकष्टकः

L - हिंसा L.

a kind of Asteracantha

longifolia पड्डुः L - इक्षुगन्धः,

इक्षुगन्धा L, इक्षुरः the plant

Asteracantha longifolia काकनासः

L - काण्डेक्षु म L - क्षुरकः^E

a plant bearing a dark

black flower (Asteracantha

longifolia कोकिलनयनः L,

कोकिलाक्षः Hear कोकिलाक्षकः L

1808

thick-fruited Asteracantha

longifolia घनफलः L a variety

of Asteracantha longifolia

भक्षटकः L — सुप्रक्षुरः, सुगोक्षुरकः

L .

asterism । I मम ग्रहः, Sūryas, Var,
Satr, etc.

II तारा (१ निदादि) Yājñ 3.172, MBh
etc. (ife f आ Mricch 3.10) —

तीक्ष्णानक्षत्र — योग Var BṛS —

रजतम् (रजतः १ अर्चिदि) L —

भासन्ती L — रेहिणीशकटः, रेहिणीशकम्

Pañcat, Var BṛS, Siṃhās.

aggregate of the lunar asterisms

मसमूहः Jyot. the asterism Bharani

भरण्यम् L the asterism Citra

त्वाष्म Var BṛS, त्वाष्मी L the

asterism dominating a country

देशम् Var asterism looking

like the fire on the side altars

चित्रायम् Var The asterism of

Bhaga i.e. Uttara-Phalguni

भाग्यम् (Scilicet म or नक्षत्र) Var Bes

an asterism of mixed character

कुलाकुलम् Tantras, कुलाकुलनक्षत्रम्

an asterism of which three -

fourths are included under

one zodiacal sign त्रिवादः W,

त्रिवादिका Kaus the asterism Parva-

Phalgu भाग्यक्षम् Heat the asterism

Pushya पुष्या L ————— इन्द्र पुरोहिता L

the asterism Pushya as a car

पुष्यारक्षः S is the asterism Rohini

प्राजापत्यम् (with a scil नक्षत्रम् म)

MBH Var the asterism Rohini

शक्राहुता L the asterism Sravana

(presided over by Vishnu) इन्द्रिव

L an asterism through which

The moon passes नक्षत्रम् AV, etc

the asterism under which any

one is born जन्मम् Var Yogay 9.10

जन्मगृहम् Var Yogay 4.44, जन्मताराम. 3

Heat 1.11, जन्मनक्षत्रम् Heat 1.8,

जन्मक्षमि Surr 1.321, Var Brs, Var Yogan

9.1 an auspicious asterism

स्वृक्षम् Heat division of The

Sakata asterism by a plant

passing through it शकरीभेदः.

Col division of The Sakata

asterism by The moon शकरीभेदः.

Col the 11th lunar asterism

हस्तः (ife f आ), AV, etc The

first fourth of an asterism preceded

by one of asterisms गण्डान्तम्

Surya as form of an asterism

संनिवेशः W indicator of asterisms

भस्त्रकः L the 74th (later 16th)

lunar asterism (figured by a

decorated arch and containing

four or originally two stars

under the regency of a dual

divinity, Indra an Agni) विशाखा

(विशार्वो f du विशाखाः f. pl)

AV, etc (in astron) to be in any

asterism चर् cl । चरति rarely

चरते Var Br S lunar asterism

and so also the number 27)

मम ग्रह, सिर्यास, वार, सत्र, etc

The month Poush (December -

January, when the full moon

is in the asterism Pushya) मौषः

ग्रह, सत्र, मरिच, etc the 9th part

(esp of an asterism) नवभागः Var

occurring at the time when the

moon is in the asterism Pushya

मौष $\frac{mf(2)}{n}$ Ragh, Var passing

through an asterism अविचारिन्

Var position portion of an

asterism अंशः Jyat a radiant

asterism सूर्यनिक्षत्रम् ṢBz The
regent. of an asterism अथ mf

Var BzS The regent. of an asterism

मेशः L relating to the asterism

Pushya पोष्य mf MBh relating
to the asterism Tishya तैष्य mf (इ)॥

(Pāṇ 6.4.169) Āp relating to
the time when the moon is in

the asterism Pushya पोष्य mf (इ)॥

Ragh, Var The 13th lunar asterism

इस्तः (life f आ) AV, etc the whole
multitude of asterisms भन्वकुम्

Sūryas, Var भग्नः Sūryas, Var.

Bh P, भमण्डलम्, Sūryas Yama's

asterism यमनक्षत्रम् TBz Cage

of asterisms भमण्डलः Āryabh

a group of asterisms इगः

a group of asterisms classed

under three heads (That of

the gods, that of the man; and

that of the Rākshasas) गणः W

in asterism) one of the lunar

asterisms श्रीवत्सः Cal lord

of asterisms भवति in १

a series of asterisms classed

under three heads (that of

the gods, that of the men, and

that of the Rākshasas) गण. W

The whole multitude of

asterisms भवति: १.

asthma उरो विवन्धः Car — उरस्तम्भः .

asthma (of which there are five
kinds, viz kshudra Tamaka,

chinna, mahat and ūrdhva,

श्वासः सूत्र a form of asthma

संतमकः a kind of asthma

उर्ध्वश्वासः सूत्र, Bhp —

तमकः (Pān 7.3.34, Kāś) सूत्र 1.

438 45, 6.40 & 51 a kind of

asthma महाश्वासः सूत्र ,

Sārings N of a drug used

as a remedy for asthma

श्वासकुठारः Bh Pr occurring in

asthma श्वासिक Car a particular

form of asthma प्रथमकः Susz,

प्रथमकः Car remedy for asthma

श्वासहेति f L resulting from

asthma श्वासिक infl Car

suffering from asthma श्वासकासे

infl

asthmatic श्वासीन infl Susz.

Asthmatica ^{In} (the root of which supplies
a valuable medicine) अनन्ता

astonish ॥ I विस्मि Caus विस्मापयति ,

विस्मापयते , विस्मापयति , विस्मापयते MBh ,

Kāu , etc .

to astonish by jugglery कुह cl

10 कुहयते śhātup 35.47 The act of

astonishing विस्मापनम् Hariv an

astonishing act चित्रवृत्ति f W.

astonishment । I विस्मिति f MW — .

आश्चर्यता , आश्चर्यत्वम् -- आश्चर्यम्

R , Bhag , Śāk , etc .

। II उद्देगः L — — चमत्करणम् Sāh 3.4 ²₆

चमत्कारः Kathās 22. 257 — चमत्कृतं

चित्रकारः Lalit 18. 134 — चोद्यम्

Sis 9. 16 - - वपुष्या (the same form as

instr) RV — विचित्रकम् L —

विस्मयनम् Cat — वीक्षम् W — स्मयः

life f आ , MBh , Bhartṛ .

with astonishment सचमत्कारम्

McAr , Kathās Causing astonishment

(in) विस्मापनीय अस्मि gen Marie ,

विस्मापयनीय अस्मि MBh — —

विस्मयकर , विस्मयकारिन् , विस्मयङ्कर ,

विस्मयंगम अस्मि MBh , Kāre , etc

विस्मापक अस्मि Kāre , विस्मापन अस्मि (इ) MBh

MBh , Var Brs , Bh P causing

astonishment to विस्मापयनीय म्

(gen) Marine , विस्मापयनीय म् MBh

having astonishment सविस्मय

म् (भा) = Sis , Ratnāre the producing

of astonishment यमत्कारित Sāh 3.

252 to cause great astonishment

अतिचित्रीय Nom अतिचित्रीयते Sās

with astonishment सप्रचयम् Mit.

astonishing adj । विस्मयकर , विस्मयकारिन् ,

विस्मयङ्कर , विस्मयङ्गम म् MBh , Mān , etc ,

विस्मयनीय म् MBh ————— कुतस्मयः

— विस्मयनीय MBh — चित्रकृत —

Satr — साश्चर्य Bhāṭṭa Bhartṛ —

आश्चर्य Kath Up, Brah, Śak, Ragh

I II चमत्कारिन् Bījag, Sāh —

पनयाय्य RV — पन्य RV — वीक्ष्य W.

astounding the world मुबनादुत

Rājat.

astonished adj I I कृतविस्मय —

इवित Pat on Pān 7.2.29, विस्मित,

दृष्ट Pat — सादृत Kathās — साश्चर्य

Kathās.

III चमत्कारित Kathās 25. 225, चमत्कृत

Sinhās 14. 19. 1, Sātr 2. 476 —

विलक्ष f (आ) Kāu, Pañcat, Kathās

— विस्मेर Sās — वीक्षापन्न W

astonished and curious साश्चर्य-

कौतुक Kathās one who is astonished

after another अनुविस्मित R very

astonished सुविस्मय f (आ) Kathās,

सुविस्मित Bh P.

to be astonished वपुष्य Noun वपुष्यति

RV.

to be astonished at विस्मि, विस्मयते

(instr, loc or abl) , Sās, etc

wishing to astonish विस्मिन्मापयिषु MBh.

to go astray 1I व्युत्क्रमः,
 व्युत्क्रामति MW — विप्लु,
 विप्लवते msh, Kāṣ, etc —
 परिप्लु, परिप्लवते Bṛ — हृ, हृ,
 हृते RV.

1II हृत् cl 1 (Dhātup 19.44)

हृति SBṛ, Bhatt.

going astray 1I व्यध्वन् mfn.

RV, 1.141.7 — व्युत्क्रमः Sānd.

Vedāntas — उत्क्रमः L.

1II भेषः TS, Bṛ, Śṛs — वोचि

6 RV 10.10.6 — हृत्वा S B

gone astray विप्लुत मन्त्र मन्त्र,

मन्त्र, etc — वृडित मन्त्र Rājā.

to go astray 2 I मुह ce 4 (Dhātup

26-89) मुह्यति (rarely मुह्यते) RV,

etc — परिमुह, परिमुह्यति, परिमुह्यते

R, Svet Up, मन्त्र.

2II विवृत, विवर्तते (rarely P)

मन्त्र 5.2861 (प.१. निवर्तन्तम्)

— व्यथ ce 1 (Dhātup 19.2),

व्यथते (ep also व्यथति) RV, etc

the act of ~~go~~ leading astray
 विलोभनम् Ragh, Kir, Vās to go
 quite astray सम्भ्रमम्, सम्भ्रमति,
 सम्भ्राम्यति Kathās going astray
 व्यभिचारः Kap, Bhāshāp the
 state of going astray व्यभिचारिता,
 व्यभिचारित्वम् Śāmk, Bhāshāp
 going astray व्यभिचारित् ~~म्~~
 Hariv, Kāre, Kathās, etc gone
 astray निस्वतित ~~म्~~ (inf)
 Jātakam — स्वातितवत् ~~म्~~

• sāntis — सम्मुग्ध मङ्ग Uttarar

— मुढ मङ्ग A. singre. to lead

astray 1 I विलुभ् Caus विलोभयति

Dāsar — व्यपकृष्, व्यपकषति

मङ्ग — हृ, ~~Caus~~ Caus ह्वारयति

RV — सम्भ्रम् Caus सम्भ्रामयति

1 II स्त्रिव् Caus स्त्रेवयति RV.

leading astray सम्मोहनम् मङ्गक

— वीचि f RV 10.6 to be

led astray संहार्य मङ्ग मङ्ग,

R,

asura 1I सुरेतरः BkP - देवशत्रु ॥ MBh, R.

1II अमरारि ॥ - इष्टिपक्वः, इष्टिमुष् ॥

L - आसुरः Av, Ait Bc, Pān - क्रतुदुह,

क्रतुद्विष् ॥ L - त्रिदशारि ॥ R 6.36.

78, त्रिदेशेशद्विष् ॥ MBh - देवमतिमुष्

॥ Tāndya Bc 14.4 - देवारि ॥ MBh

- दैतयः MBh, Hariv, R, etc - विबुध्यतरः

BkP - शुक्रशिष्यः L - सुस्वरिन् ॥

L, सुरशत्रु ॥ Sis - सुरद्विष् ॥

MBh, Kāv, etc - सुरारि ॥ Kāv, Kathās.

etc - सुरार्दनः MārkP - सुरनिद्विष् ॥ W

हरिविष म L.

the Asura Śalabha शलभासुर MBh.

— o —

X
1832

astute 1I सुविदग्ध रत्न Ratnāve.

— 0 —

Aśva-medha अश्वमेधः W.

a kind of Aśva-medha performed

in a hurried manner पलितः

Lāty, Nid.

the Aśvattha tree सत्यः ।

the Aśvattha tree of whose wood

the Arani is made हव्यवाह मन्त्रः

— 0 —

1

1835

---

the month Āśvina ईषः

— o —

the Nakshatra Āśvinī दसदेवता L,

दसः Sūryas 8.9 — (सु स्रु) (बी ७२

उ. ० Var Bēṣ the nymph Āśvinī

(who, in the form of a mare as

wife of Vivasvat or the Sun,

became the mother of the two

Āśvins) वडवा Pur, Daś, वडवा,

वडवा, वडवा

Asvin-like स्वर्वेद्यप्रतिम

Asvins 1I भिषग्बरो m du Var - भिषक्त्तमो

m. du RV, AV, Bhp.

1II अद्भिजो m du L - अद्भितनयो m

du Kathas - त्रिदशो m du MBh 3.10345.

- दसो m du L.

belonging to the Asvins आश्विन

मfn VS, TS, SBh, Kätgśr, Āsvśr

devoted to the Asvins आश्विन मfn

VS, TS, SBh, Kätgśr, Āsvśr having

the Asvins as ~~dev~~ deity दसदेवता

L, दसः दस्युः 8.9 physician

of the gods देवभिषज् m. MBh 1.721

*

1439

the two Aśvins 1 I देवचिकित्सको

m du L.

1 II अधिलन्यौ m du kathās —

(physicians of heaven) गदागदो

m du L.

asylum I शरणम् (i.e. t. मा) RV, etc. —

शरणालयः MBh समाश्रयः (i.e. t. मा)

Kath., Pur., Kallhās, — आश्रयः R, Sis, etc. —

आलम्बः MBh, R, Kallhās, etc. — आश्रयः

SBr, MBh, Paricat, R. h. g., etc. —

आश्रयणम् ŚvetUp, JS, etc.

I. II आलम्बः, आलम्बम् R, Jājñ, Kallhās, etc. — आकः आकस् RV, AV,

MBh, etc. — गतिकम् x w —

निवातः L - आश्रयः Paricat. (B) I.

252 — प्रतिश्रयः Mn, MBh, etc. —

मरणम् Bhp - महालयः w —

युक्तम् (संश्रय) — विश्रयः w —

विषयः (ibc f जा) W — श्रयः W —
 श्रयणम् B h p . . संश्रयः (ibc f जा)
 MB h, Kāv, etc -- सत्रम् Rājāt,
 Kālīās -- सत्रसत्रम् श्र, सत्रगृहम्,
 सत्रवसति, f, सत्रशाला, Kālīās —

सत्रागारम् Campak — सत्रावश्रयः MW
 — सम्पुत्रः (Ved) MW.

an asylum for travellers. पयिकाश्रयः
 MW asylum of men नराधारः b
having sought or obtained an
asylum : पश्रिय p.

as II यथा RV, Up, ~~Ugśrs~~, Nir, MBh, Kāv, ^R
 etc — -वत् (an affix implying
 likeness or resemblance).

I II आ (after a subst) RV (after
 a verb) RV 5.7.7 & Kāna Up —

आ (after an adj) RV (after a verb) ^d

RV 5.7.7 & Kena Up — न — प्रति

— यथातथा — यथावत् Mārks P —

यद्वत् MBh, Kāv, etc — व MBh,

Kāv, etc = इव — वा Pārśr, MBh,
 etc.

21 यतः AV, etc — यस्मात् Mn, MBh,
 etc — येन RV, etc.

2 II यत्कारणम् Mārka P— यत्र RV, etc
 — यद् RV, etc — यदर्थम्, यदर्थे
 MBh, Kāv, etc — यद्भि Bhp.

as a general rule प्रायः MBh,
 Kāv, etc as a matter of fact
 स्यात् abl.

as a rule 11 प्रायशः MBh,
 Kāv, etc — प्रायेण Śrī, Mn,
 R, etc.

1 II भूयसा R, Kathās.

~~अस्मात्~~ ~~प्राप्तौ~~ ~~कस्मिन्~~ ~~तु~~ as
beheld with one's own eyes

8
1844

यथैक्षितम् Kathās as being
done यथाक्रियमाण inf (आः) n.

Hear as dear यावत् प्रिय inf n.

waiters as effective यावद्-
वीर्यवत् inf ऽ Br .

as far as II पर्याप्तम् Āpast

— पर्याप्तम् inf Kap —

यावत्, यावता Āpast, R, BhP

यावति ऽ Br, J Br — इति (with
a following abl) RV, AV, etc

अन्तम् (inf = १ उदकान्तम् (as
far as the water) — अवधेः

abl — प्राक्, प्राड् (Kāty,
Kātyāśr) (with abl).

I II आसकाशात् .

as far as (including the
object named) आ (with acc
 or abl or forming an adv)

as far as (not including the
object named) आ (with acc
 or abl or forming an adv)

as far as complete यावत् समस्त

मिथुन मल as far as it has rained

यथाभिवृष्टम् Var Brs as far as one's
ability goes यावत् सत्वम् BhP

as far as Patali putra आपाटलि-

पुत्रम् & as far as possible

यथासंभव mfn Sāh—यथासंभावित् mfn
 Kāthās, यथासंभावित् mfn MārkaP
as far as possessed of power

यावद् वीर्यं वत् mfn ŚBr as far
as strength goes यावद् बलम्

Tār, Comm as far as the end

यावदन्तम् BhP यावदन्ताय Gṛihyas

'as far as the end' अन्त इति यावत्.

as far as the ocean (but not in
cluding it) आसमुद्रम्, आसमुद्रात्

as far as the śāstra extends

यावच्छस्त्रम् Śāikh Śr as far as

1847 8

the statement goes यावद्वचनम्

laty as far the Yajus extends

यावद् यजु^स~~स~~ mf n laty as far to

Pataliputra सा.पाटलिपुत्रम् & ex-

tending as far as पर्यन्तः if c (१ अ)

as far that यच्चैतत्, यच्चैवैतत्

'as gradually as so' यावद् यावद्

- तावत् तावत् 5 B 2 as great

यावत् प्रमाण mf n Bh P-यावत्

mf (अती) n RV, etc, as greatly

as यावत् 'as here follows'

तद्यथा as frequent यावत् mf

(अती) n RV, etc as if इव

1848 ~~7~~
18

-यथा (with pot) Das, Sak-

as if for the Patriis पितृवत् RV,

Egbers as if there were shu

श्लुवत् Pāṇ 3.1.39 as if to a

equu श्लुवत् Pāṇ 1, 1, 56 Vārttā

as in the Prastara यथाप्रस्तारम्

Lātry as intelligent as प्रतिधी

mfn (ifc) Pracand as it is

(elliptically) यथा Bh P not

as it should be अथवा Bh P

as it was (elliptically) यथा

Bh P as it were इव -

प्रायः (often ifc with f आ)

1849 8

as it is known हात्यद् RV as large
यावत् प्रमाण mfn JS — यावन्मात्र
m (आ) n S avibh Br, Kum,
Heat — यावत् m (अती) n
RV, etc as large as anything
is यावत् समस्त mfn MW.

having as large a limb.

यावदङ्गीन mfn AV having as
large a member यावदङ्गीन mfn
AV as like यादृश m (ई) n

Pāṇ. 6.3.90, Sch, यादृश mfn RV,
etc, यादृश m (ई) n S Br, etc

1850 9

as long यावत् mf (अती) RV, etc — यावन्मात्रम् RV.

as long as II यावत्, यावता Āpast
R, BhP यावति ŚBr JBh.

I II अवधे: abl (gen (megh) or
in comp) — यात् RV, AV as long
as anything may last यावत्

कालम् Śāṅkhya as long as
life, यावज्जन्म Mārkh P as long
as not यावता with n BhP
as long as one likes यावत् कामम्

Ait Br as long as the rope
(on the sacrificial post) रशान-
सम्मित mf n JS, ĀpŚ as long.

1851/10

as the world lasts यावत् संसारम्

MW lasting as long as the

body यावद्देहभाविन् mfn Sām-

Khyas, Sch as many यावत्

mfn (अती) m RV, etc.

'as many as' । I यावन्: कियन्तः

JB₂ — यावत् — यति. RV as many

as form the whole यावत् समस्त mfn

MW as many as one remembers

यावत् स्मृति Kātyās as many times

यावद्दा S₂ as many times as यावद्दः

JS, S₂ 'as manyeth' यावतिथ mfn

MW 1.20 consisting of as many

1852 H

samidhemi verses यावत् सामिधेनि
mfñ Katyśr directed to as many
divinities यावद्देवस्य mfñ ŚBr
having as many purposes यावत् क्रतु
mfñ ŚBr in as many manners
as यावच्छः ऽऽ, ŚBr in as many
ways as यावच्छः ऽऽ, ŚBr as men-
tioned before यथोक्तम् Mm, MBh, R,
यथोक्तम्^{क्त} Katyśr, Ab, R, etc यथोक्तम्^{क्त}
Mm as much यावत् mf (अती)
n RV, etc as much as यावत्
as much as gained यावद् वेदम् Pm
as much as has been said यावद्भाषित

1853 12

mfn sāh as much as ^{is left} ~~is left~~

यावच्छेषम् Kātyāra as much as is

necessary यावदर्थं mfn Bhp

as much as necessary यावदिष्टम्

Bhartr̥ as much as obtained

यावद् वेदम् Pāṇ as much as one

possesses यावत् स्वम् Kātyāra

as much as possible यावद्वायवद् वा

SB̥ in as much as यात् RV, AV

possessing (only) as much as

मातरं mb (आ and ई) in (ifc)

the being as much as मातरता०

(ifc) Sām̐ Kar̐.

as often I यावद्वा S₂ — यावत्
mf (अती) n RV, etc.

I II यति RV.

as often as I यावत् कृत्वः S B₂,
 Karuṣ.

I II यावत् — यदा कदा RV as often
as one has ladled out यावद् गृहीतम्
mf lāty as often as possible

यदा कदाच as often as — so often

यदा यदा followed by तदा तदा,

यदा-तदा with repeated verbs
as old यावत् mf (अती) n RV, etc

as one एकवत् Āp, Pān, etc

as one came (into the world)

यागत mfn & as Prīya-medha

प्रियमेधवत् RV as-so यद् एवम्
SvetUp.

as soon as I यावता क्षणेन तावता

Rājat 5.110 — सात्र m (आ and ई)
n (ifc)

I II यतः RV 3.10.6 — यथा Megh-

यावत् RV, etc यावता cat as soon
as - thenceforward यदैव खलु —

तदा प्रभृत्येव śak as surely as
यथा तथा, यथा तेन सत्येन as they
say प्रतिवृत्तान्तम् Rājat.

II as well as च — सति-सति

15/856

Jātāham — अपिअपि, अपिच.

1. II अद्य-अद्य — उ-उ, उ-उत —

चिद्-चिद्, or चिद्-च or चिद्-उ^{दे} RV

as well as possible यथावित् RVI.

121.4, etc born as an animal

तिर्यग्योनि of W not so as it should
be अथवा तथम् Pāṇ 7.3. 31; Mn 3.2.40

1857

Asclepias echinata incanum L.

1858

Asclepias germinata

विद्युत्पुष्पम्

~~1~~
1859

Astoria scholaris बहुत्वचं m L.

X
1860

astounding 1 I औत्पादिक म् (ई) म

MBh, Ragh, etc.

astounded सम्मूढ म् MBh, kāre,

etc.

— o —

astrigent adj । I कषाय MBh 14.1280 &

1411, R Suśr, Pañcat, BhP, कषायिन्

— कषाय — रुक्ष ‡ (आ) MBh,

Suśr — विरुक्ष्ण ‡ (ई) Suśr —

विरुक्षणीय Car.

II तुवर Suśr तुवर 1.45, तूवर L

— मधुराङ्गक ‡ (इका) L — मधूल L

— मधुलिका L — शर L.

acting as an astrigent

विरुक्ष्ण ‡ (ई) Suśr astrigent

and sour and bitter सेन L

astrigent and sour and bitter

taste सेल L astrigent and
sweet and sour and salt-taste

सेरण: L astrigent ^(and) bitter (and)

sour अम्लतिक्तकषाय astrigent

(and) pungent (and bitter)

रससारसालक † (इका) L astrigent

and salt स्वाय L astrigent

and salt and pungent वेदान

L astrigent and salt and

pungent taste वेदान: astrigent

and salt taste स्वाय: L

astrigent and sour and

bitter taste युक्ततिक्तकषायक: L

astrigent (and) sour (and)

litter taste अम्लतिक्तकषायः अं

astrigent flavour कषायः, कषायम्

(१) अर्पणादि, Sour astrigent

in flavour कुवर L an

astrigent juice कषायः, कषायम्

S'Ber, Kāty'sr, Mn 11.153 astrigent

sweet and taste मधूलः L

astrigent, sweet and pungent

taste मधूलिकम्, मधूलिका L

an astrigent taste 11 कषायः,

कषायम् (९ अर्चनादि) सुस्त्र .

II तुवरः तुवरम् W — मधुराङ्गक L

— स्वप्रतिष्ठः L drinkers अ

astrigent liquids कषायपाणाः म

pl Kās on Pān 8.419 a kind of

astrigent substance शालु म L

a particular astrigent juice

स्वरसः MW sweet and astrigent

and bitter स्वादुतिककषाय^{म्} L

sweet and astrigent and

bitter taste स्वादुतिककषायः L

sweet and sour and astrigent

Suśr sweet and sour and
bitter and astringent taste

स्वादुम्लतिक्तनुबः L.

2I स्तम्भनम् Car — स्तम्भक Śāringś.

— स्तम्भनं तु (ई) Suśr — संकोचिन् MW.

— संकोचनं तु (ई) MW. — ग्राहिन् Car.

6.8, Suśr — संग्राहकं तु (ई) Suśr

— संग्राहिन् Suśr — प्रपीडनम् Suśr.

2II स्वप्रतिष्ठ L.

the act of astringing संकोचनम्

Māh, Suśr, Sah the 3

astrigent substances (dry
ginger, Aktivishā and mustā)

त्रिकाषिकम् L. having astrigent
properties कषायान्वित मृग.

astrology n. I ^{द्वै}द्वै चिन्तनम् MW; द्वै चिन्ता W —

द्वै प्रश्नः — नक्षत्रनिर्देशः ^{Baudh} १ — श्लि कु morn

१ — समय विद्या Das .

a Māhishya who lives by
astrology सर्गः १ skilled in

astrology मौहूर्तिक m p n Kāv.

astrologer n. I मौहूर्तिकाः Kāv, Kathās,

Hit — नाक्षत्रः MBh — नक्षत्रोपजीविन्

m Yājñ 3.289, Sch — द्वै विद् m

Var, Rājāt — कार्त्तिकिकाः Das —

मुहूर्त कोविदः Caurap — ग्रहचरितविद्

Bālar 8 ग्रहचिन्तकः Var Br S 24. 4

2/868

नक्षत्र पाठकः Cat — नक्षत्र सूचकः Var —

गणकः VS 30.20, R 1.12.7, Kathās.

I II कालज्ञः W — कालतत्रकवि m —
क्षणदण्डः L —

(ग्रन्थिकः L — ग्रहविचारिन् m sāh,

ग्रहविप्रः W — ज्ञानिन् m R 6.23.4,

Kathās 18.160, 19.77, Vet — दिग्दृष्टः m

Var — दैवचिन्तकः MBh, Var, Kāv —

दैवलेखकः L — नाडीतरङ्गः W — निमित्त-

विद् m L — पि ~~खि~~ ण्डिलः (only L)

— प्रश्नवादिन् m Gal — भूसूचकः L

भार्गव m (ई) m L — भोजकः ^{Hcar} ~~Hcar~~

— मौहूर्तः MBh — वराजीविन् m Col

3
1869

वर्षकोशः ८ — (?) वैनाशिकः w

शास्त्रतावज्ञः ८ — शास्त्रदृष्टि Mārhp

शिवोद्देशकः Mālar — सावत्सरः

MBh, Kāv, etc — सावत्सरकः Var Br^S 2.

12, ५ ६ — सावत्सरिकः Pāñcat — हिण्डिकः

L.

a fraudulent astrologer ऋक्षविड-

म्बिन् m Var Br^S the wife of an
astrologer गणका Pāñ 4.1.48 Kāś

an astrological division of the
body (said to represent the pubic
region) श्रीचक्रम् ८ an astrologi-

X 1870

cal division of the body (said
to represent the ^uterine region)

श्रीचक्रम् an astrological division
of the day करणम् Var BrS, Susr,
etc..

an astrological house II राशि in
MBh, Var BrS:

I II पुरुष क्षेत्रम् Var — भावः ५ —

वेश्मन् in Var BrS — सद्यन्(?) in cat

the astrological house following

upon a Kendra पणफरम् Var

astrological inquiry into the

- future प्रश्नः an astrological
mansion स्थानम् (स्थानः Siddh).

Var BrS—गृहम् Var BrS 1.4 f the
astrological part of Jyotih-sāstra
(with the exception of the portion
treating of nativities गणितम्

Var BrS astrological science

होराशास्त्रम् an astrological

term इयिहा the author of
an astrological yātra यात्राकारः

Var BrS a division of astrolo-
gical house राशिभेदः Var BrS

a female i.e. even ^{not} (odd), astro-
 logical mansion is the 2nd, 4th

ह्रीक्षेत्रम् Laghu the fourth
 astrological house ह्रिबुकम् Var-

BrS, पाताल the 4th astrological

mansion ^{रसातलम् Var BrS} a kind of astrologi-
 cal diagram for indicating good

and bad, future सूर्यकालानलम्,

सूर्यकालानलचक्रम् & a kind of
 astrological diagram for ~~the~~

indicating auspicious and in-
 auspicious moments for doing

anything सूर्यफणिचक्रम् MW

7/ 1873

a kind of science (astrological
science or part of it) गणकः W

the last of the three divisions
of an astrological house

विनिर्गमः Var BrS N. of the fourth
astrol. mansion सुहृद् m Var BrS

N. of the fourth lagna or
astrological sign हिवुकम्

Var BrS (substitute following
for 'a kind of etc') N. of the
16th of the astrological yogas
also called Siddhi असृज्

1874
8

name of the 6th astrological
mansion शत्रुभम् Var yoga

= शत्रुगृहम् the ninth astrologi-
cal mansion गुरु म Var BrS

1.16, धर्म a particular astrologi-
cal circle विष्णुपदी चक्रम् MW

a partic. astrological diagram

ब्रह्मस्पति चक्रम् MW — विष्णुपदी-

चक्रम् MW — (for determining

the proper season for war) संचद-

चक्रम् cat — (shaped like

a bull and having reference

to agriculture) वृषचक्रम् ^L a parti-
cular astrological instrument

गणितम्. diryâṅka a particular
astrological yaga वियोगः cat-

— मद्रयोगः cat — विष्णुशृङ्गः

↳ the regent of an astrolo-
gical house राश्याधिपः Var Brs

the second astrological man-
sion कितम् ~~Var~~ ^{Var} Yogay — स्वम् (ifc

1) Var Brs the 7th astrol

mansion स्मरः (ifc 1) Var Brs

the 6th astrolog^{ic}ical mansion

1876

~~10~~

शत्रु m Var yogay the 6th

astrological house रिपुस्थानम्

cat-चट्कोणम् ५ — रिपुशशि

m Var yogay sub division
of an astrological mansion

स्थानम् (स्थानः Siddh) Var Brs

the third astrological house

मूलत्रिकोणम् Var Brs the third

astrological house विक्रमः

Var Brs the 23rd of the

astrological yogas शुभः २

the whole of the first astro

logical house लग्नः, लग्नम्

1877
H

(if & then).

Astronomy n. 1. ज्योतिर्विद्या Buddh,
L, ज्योतिः शास्त्रम् Var Br S 1.8f,
106. 4, Sāring P — ज्योतिषविद्या W
— नक्षत्रविद्या Ch Up, Mn — खगोल-
विद्या W.

1. II शिल्पक m or n L.

Brahma Considered as
the grand-father of astron.
ज्योतिःपितामहः a Compendium
of astronomy उपज्योतिषम्
Var Br S the whole science
of astron ज्योतिषसंग्रहः Var Br.

astronomer n II ज्योतिषिकः Var Br.

13. 3, Sch, Sinhās 25. $\frac{9}{1}$ (pl)

ज्योतिषिकः Ganar 306, Sch,

ज्योतिषिकः Gal - ज्योतिषः Buddh,

L - ज्योतिषिकः 9 उक्थादि -

ज्योतिषः Var Br. 17. 2 - ज्योतिर्विद्

m Pāṇi 1. 332, Romakas, Kathās
54.

II नाक्षत्रः MBh - पिपिलः (only L)

the astronomer Garga

ज्योतिर्गर्गः Nirṇayas 1. 56 &

58, 3 the astronomer

~~Medhatithi~~ Medhatithi

ज्योतिर्मेधातिथि m Nirṇayas.

3.706 the astronomer

Parāśara ज्योतिः पराशरः

Smṛitit 1 a good astronomer

सुगणकः Cat name of an

astronomer सवर्ग्यः Cat

an astronomical circle

चक्रम् (Vedic rarely m 9

अथर्चिर्दि) Var Br S, Sūryas

an astronomical circle

with a hundred divisions

for exhibiting the ~~various~~

various of the Nakshatras

शतपदम् (with चक्र) L,

शिवाय यद्यपि Goleh, Sch an
astronomical invented by
Bhāskara कलाकय-गण Gol,
कलाकय-गण the astrono-
mical part of a Jyotish-
Sāstra गणित-सिद्धान्त Var Br S 2
the astronomical part of
Jyotish Sāstra (with the
exception of the portion treating
of nativities गणित-सिद्धान्त Var Br S
an astronomical period
गणित-सिद्धान्त is an astronomical
period कलाकय-गण is an
astronomical table गणित-सिद्धान्त

the first of the twenty seven
astronomical periods called
yogas विद्वानः Col the
fourth of the astronomical
yogas सौभाग्यम् L a kind
of astronomical instrument
गोलयन्त्रम् Gol II. 3 name
of the fourteen of the astron
yogas हविषः L a particular
astronomical diagram
(the sun represented as a
man carrying the stars
on the various parts of his
body) शिवचक्रम् Gāruda?

a particular astronomical
instrument यष्टि यन्त्रम् Sūryas

a particular astronomical
yoga शुभयोगः Cat the 7th
of the 27 astronomical Yogas

सुकर्मन् म L.

asunder 1I वि RV, etc — दलन म्य(ई)न
BhP 7.10.59, Bhartṛ 3.47, Vidvaanm
— देधी.

to drive asunder विनुद् Caus
विनोदयाति Sis, Git — विभ्रम्,
विभ्रमति, विभ्राम्याति MBh

to fall asunder 1I विसंस्,
विसंसते (ep. also P) RV, Br,
Up, Hariv, Pāncar — दू Pass
दायते (दीर्यति MBh) Br, MBh,
Sush, Kāv — नुद् Cl 6.4 नुयति,
नुयति (Pān 3.1.70) Bhartṛ,
Mālatim, Bālar, Rājat, Hit,
Kural ∫^{II} निर्विशू Pass निर्विशोयते
R — व्यवसंस, व्यवसंसते TBr

संस. cl. 1 (Dhātup 18.15) संसते
 (ep and m.c also संसते) TBh
fallen asunder विच्युत म् R
falling asunder सनिस्तस म् AV,
~~सनिस्तस~~ सनीस्तस म् Pān 4.
 2.74, Vārtt 1, Pat Caused
to fall asunder विसंसित म्
 kāv, kathās, etc Causing
to fall asunder पातनम् Samk
to float asunder विप्लु, विप्लवते
 TS, MBh to flow asunder (fig)
 विसिक्तु विसु, विसवति MBh
flowing asunder विसवणम् Nir
 — विसपिन् म् RV 5.4.2.9

the act of flowing asunder

विसृत् f RV 4. 19. 5 flowed

asunder सृत् mfn Var Br 5,

Suzr to go asunder I व्यपे,

व्यपेति MBh — व्यपसृ, व्यपसरोति
MBh.

II उद्धृत् SBh 4. 4. 3. 4 — निष्कृष्ट,

निष्कृष्टे AV, SBh — विशि

(mostly A) विश्रयाति, विश्रयते

RV — व्यृ, व्यृणोति, व्यृण्वति

RV.

going asunder II विपरीत

Kath Up — वियत् RV 1. 164. 38

— विवृति f Kir, BhP —

विष्वञ्च m (विषूची) RV,

TS, Up.

gone asunder II व्यपेत म्भ

MBh.

II विप्रेत म्भ SBh — विप्रेयात
MBh.

Causing to go asunder

विष्णुचानकरणम् Apśa, śch

to hold asunder विभ्रम्, विभ्रच्छति

RV to keep asunder विवृत

Caus विवर्तयति RV kept

asunder विवक्त Kuval

not kept asunder अपविच्छति;

अपविच्छ म्भ Prāt the being

kept asunder व्यवस्थिति f

Bhaṣ, Nyāyam, Sarvād

to place asunder व्यूह, व्यूहति
 (ep also व्यूहते) TS, ŚBr, Sr S,
 It is up to put asunder विहृ,
 विहरति (rarely Ā) RV, AV,
 Br, ŚrS — विश्रि, विश्रयाति,
 विश्रयते RV set asunder
 विहत म्फु — विश्रि, विश्रयाति,
 विश्रयते RV that which
forces asunder वैबाधः AV.

at

II अथि (as a separable adverb or preposition) :

II आ (with a preceding loc) RV, AV.

all at once समना RV appeared
at once सकृद्विभात in Vedāntas.

at all I जातु RV 10.27.11,

SB 2.2.2.20, MBh 5.7071, Pañcat

1.1.6 .

~~III~~ (no one) ^{at all} ~~at all~~ ^{III} मज्जना (with

नकि: RV — मज्जन: RV .

at all times II सर्वदा (often
joined with सर्वत्र, सर्वथ: AV. etc—

सर्वथा MW — नित्यकालम् MW 2.58,

2/1890

13 — सर्वकाल (ilc) Bhp, सर्वकालम्
VarBres, Kathās, etc. सर्वकाले
pāṇcat .

I II विश्वाहा RV, AV, विश्वहा — सनेमि

RV at all events सवश्यम् — नितराम्
at any rate कामम् MBh 3.310.10,

R 4.9.105, 5.53.11, Śaka, Dhūrtaś

— यत्र तत्र, यस्मिन् तस्मिन् MBh 13.

514 .

at any time I I यदा कदाचित् Karuś
^{Mish, Bhp, etc}
^{कहिस्विद्, कहिचिद्, कर्ह्यपि} [Bhp 5.17.24] RV ^{Mish}
at any time whatsoever यदा तदा

MBh 1.6373, Naish 8.39 —

~~कहिस्विद्, कहिचिद् कर्ह्यपि (Bhp~~
~~5.17.24) RV, MBh, Bhp, etc .~~

8/891

1 II कहि RV. MBh, BhP, etc
at a person's feet पादान्ते at day

break प्रतिवस्ते: RV at each

Mahāv. āhriti प्रतिमहाव्याहृति

Kāty śr at every linga प्रतिलिङ्गम्

Rājāt at every moment प्रति

कालम् Vcar at home समा

(chiefly Ved).

1 I at last ^{II} अन्ते loc — चरमम्

Rājāt 5.7.

1 II चिरवाचाय dat MBh, R2.40.

18 — चिरस्थ gen MBh, i,

Hariv, ~~Sahr~~ Sahr (p. 6) —

चिरात् abl sārikah 14, R, Pañcat,
Ragh, Kathās, Amar x at least as
much in weight तुलावरार्थ,
तुलावरार्थ x mf n Sāmar Br 2.7.9
at least four चतुरवारार्थ mf n
Gobh 4.2.6 at least one mor-
sel प्राप्तावरार्थम् Ap 4.2
at least ten दशावर mf n pl
Gant 28.48 ↓ at least three
अवर mf n pl, Mn. 3, 8, yājñ
2.69 at least thrice अवरम्
Gant, Mn 11.81, अवरार्थम् Ap 3.16.9, Ap 4.21.
at least two
द्वयवर mf n Ap 4.21. consisting
of at least ten दशावर mf (आ) n sg.

5/ 1893

Mn 12. 110 † having the value of
at least one Karshāpana (as a
fine) कार्षापणवर म्बन् Mn

8.274 & 10.120 lasting at least
a year सेवत्सरावर म्बन् Kātyā

twenty at least परिविंशत् † MBh

at no time कर्हि (with चित् and a
particle of negation) Mn, Pāṇcat, etc.

at once ॥ ^{आदि} Onomat (g स्वरादि not in kāś)

Bhartr. 1. 59 & 95, Ratnav 1.6, Śringār,
Kathās 6.118, 9, Rājāt, etc — सद्यः —

सपदि Kār, Var Brs, Pur, etc — सहसा —

एकपदे R, Ragh, Vikar, etc.

II अपरिहीण कालम् Bālar — असक्तम्

6/1894

Das — उत्सर्गम् Śāṅkh Br. — एकवारम्

Pañcat, एकवीरे ५ — एकहेलया (instr)

Pañcat — एकद्यम् Pāṇ 5-3.44, Katyśr,

Suśr, एकद्यतः Suśr — क्षणेषु loc R. 6.

55.19 — धगिति Kād — जवात् abl

Kathās 63.188, Vear 12.15 — तावत् —

नु — नूञ्चित्, नू RV 7.100.1 — नूतम्

— प्रथमम् also प्रथमात् Hariv

प्रसह Kathās — मनाक् Prasannar

मुहुः RV, AV — श्रुष्टी — सकृत् RV

Br, Śrs, Mn, MBh सकृत् ५

— सम्प्रति (with impf) Kathās —

हेला (ibc and instr sg or pl

not at once अयुगपद् Nyāy^a

bringing forth at once सकृदस्मिन् mfn

RV. 10. 74. 4 happening at once

एकपात mfn — अक्रम mfn yogas

setting on fire at once सकृदादीपन्

Kan's taught at once सहशिष्टु mfn

Āp śr, śch victorious at once (said of prince) सहजित् mfn MBh

at one moment and at another

मुहुर्मुहुः at present नूनम् at the

autumn उपशरदम् at the head of

प्रमुखतः MBh; Hariv at the most

अपवर्ग (in मासापवर्ग lasting .. orth

at the most .

8 1896

at the same time II युगपद् ग्रह इति, etc.

~~at the same~~

I II एकदा Sāh — प्रवाहकम् २ (ग्रहको)

— सजूर, सजूर, (Pāṇ 8.2.66)

RV. AV. ŚBr at the sāmānyā

सामान्यवत् Kālyāṣ at this moment

सम्प्रति Kāv, RāmātUp, Var Br, etc.

at this time I पृथुना.

I II यत्र — एतद् हि ऽऽ, ŚBr, AitBr,
etc. at what time? कर्हि Pāṇ

5.3.21 being at all times

सर्वदेव सत्त्वम् RāmātUp happening

in the period of a month at the

latest. मासावधिक mfn Dās in no

1897

long time at all न चिराद् एव

lasting a month at the most मासपर्व

mbn Srs

2 I प्रति — समीपे.

2 II अनु (as a separable preposition with

acc; Pāṇi 1.4.86 — RV, VS, JBṛ —

समुद्दिश्य ~~in~~ (with acc) MBh, Kar, etc.

(in gram) the allowing a rule to be
observed ~~or not at pleasure~~

विकल्पः amounting at

the most to पराधीनम् (ifc) at a

distance from परित्यज्य (acc)

Var.

at hand I निकटे — निकटम्.

(Var) निकर वतिन् (Pāṇc) निकरस्थ (Dās)
mfn.

I II अनुष्ठि । SB₂, etc — अभ्यासम्

RV, 8.72.11 — अभ्याशम् AitBr, PB₂

— सचा RV, VS, JB₂ at hand with
wealth अतिवाम mf (स्त्रा) ५ RV 7, 77, 4.

I at pleasure यथासुख ibe AV Prāy.

यथासुखम् S ānkhG₂, Mn, MBh, etc

— यथेच्छ ibe Pāṇcar, यथेच्छम्

MBh, Pāṇcat, etc, यथेच्छया Pāṇcat

kathās, यथेच्छकम् MBh — यथेष्ट

ibe Pāṇcat, Kathās, यथेष्टम् G₂śr₂s,

MBh, etc — यथेष्टया MBh.

I II अवारितम् MBh 13.32 94, 14.2686,

Mudr, Kathās — यथास्वैरम्, यथास्वैर
ibc MBh यथेष्टतः MBh, R —
 वशान् प्रु, अनुवश.

at the time of II प्रति (withabl.
 or gen (?)) — प्रति — समीपे

at will यथेष्टे ibc Pañcar,

यथेष्टम् MBh, Pañcat, यथेष्टया
 Pañcat, Kathās, यथेष्टकम् MBh. —

यथासुख ibc AV Prāy, यथासुखम्

Sāṅkh & Mm, MBh, etc. at what
distance ? कियत्यद्वनि MBh 14.766

being at hand अदिष्ठानम् ~~को~~

cooked at random वृथापक्वम् ibc

gobh feeling at ease विश्रान्तिम्

12/1900

mfn kāṇ feeling at ease in

विश्रान्त mfn (loc) R feeling

at ease with विश्रान्त mfn (loc)

R. ~~flesh~~ taken at random

वृथासांसम् SBz, Man, gaut talking

at random अनिबद्ध पलापिन् mfn

yājñ water flowing at random

(not in a channel) वृथोदकानि

n pl SBz for three days at a

time प्रतिग्रहम् gaut.

not at hand I अनुपस्थितम्.

I II अनुपस्थापनम् — अनुपस्थापित

mfn — असंपात mfn (अं) n Kauś

13th
1901

not being at hand । I अनुपस्थिति

† — अनुपस्थानम्.

। II असहत्वम् Bhp² ^{not having at hand} अनुपस्थापयत्

mfⁿ quite at ease ~~quite at~~
~~ease~~ सुनिवृत्त mf (आ) ५ MBh

roaming at will संगः MBh ^A to be at hand प्राप्, प्राप्तेति AV —

वनम् Nam वनन्वति RV 8.102-19, 10.92

15 to feel at ease विश्रम्, विश्रम्यति

(ep also विश्रमति, विश्रमते) R, Bhatt.

wholly at a loss what to do

इति कर्तव्यता मूढ mfⁿ Hit.

1902

---

a descendant of Atava आतवायनः

(gana गणश्चादि १.५).

Atharva-veda 19.23 स्कानुच —

ब्रह्मवेदः AV, Anushtup, Sān Rāgha, etc —

अथर्वणः Chup, etc.

belonging to the Atharva-veda

अथर्वणिक mf (ई) n Das, etc

knowing the Atharva-veda

भूवद्भिरोविद् m Kaus, Vait

relating to the Atharva-veda

आथर्विक mf n Vāyup² — आथर्वणि,

mf (ई) n Das, etc

atheist 1I करटः L - दुंदुरुटः L, करट -

धन्यः W - लौकार्थिकः R - शून्यवादिन्

m W, mWB 7.142 - सौगतिकः W.

1II नास्तिकः mn, mBk, etc - निरीश्वर mn

- अनीश्वरवादिन् mn - देवनिन्दक mn

MW - वेदनिन्दकः L, वेदनिन्दिन् mn

kāryād.

atheism 1I नास्तिकता MW, नास्तिकत्वम्

W, नास्तिक्यम् mn 3.65 - नास्तिवादः

Harve - ईश्वरनिषेधः - देवनिन्दा MW.

1II अनास्तिक्यम् mBk - देवनिन्दक mn MW

- मिथ्यादृष्टि fu Lalit, मिथ्यादर्शनम् L -

शून्यवादः Madhus - सौगतिकम्

atheistic अनास्तिक म्फु MW.

holding atheistic doctrine

निरीश्वरवादिन् म्फु MW.

atheistical नास्तिक म्फु (ई) न -

अनिश्वर म्फु (आ) न .

an atheistical opinion नास्तिकमतम्

MW, the system of atheistical

philosophy (caught by Cārvāka)

लोकायतम् (scil शास्त्र, मत, तन्त्र) Prab,

Sarvad, etc.

1906

atheistic doctrine

।I निरीश्वरवादः

MW.

X

1907

atheist I I पिपासित (MBh, Das)

पिपासिन् (MBh) पिपासु (MBh, R)

1
1908

athlete 1I मल्लः MBh, Hariv, Var, etc —

महानग्नः Buddh, Lalit.

athletic 1I व्यायामशाला मल्ल W,

व्यायामिक मल्ल (इ.) 2 Bhp, Sch —

संहत मल्ल MBh.

athletic sports मल्लक्रोडा MW.

✓
1909

athwart 1 II जिह्व म्फ (आ. न नि 8-15,

RV 1 f, TS 2, SB 5.

lying (athwart i.e.) on the

ground जिह्वशी म्फ RV 1.113.5.

X

19/6

---

resulting from an atidesa

आतिदेशिक मार्ग पार्. 4.1.151

Comm.

—●—

a descendant of Atithi अतिथेयः

(gana शुभ दि १५. ५)

---

atmosphere न II वाय्वास्पदम् L —

वायुवर्त्मन् म (१) न L — वायुमार्गः Gal

— अन्तरिक्षम्, अन्तरीक्षम्. — ~~अवकाशम्~~

I. II अन्तर्जनम् L — अन्तर्गतम् —

अनिरुद्ध पथम् L — अप्रपथः L —

अप्रम् (rarely अप्रम्: AV 9.6.47 & TS)

Śis 9 — अपम्बरम् Naigh, MBh, etc

— अपम्बरोषः Comm on Un. —

आकाशः (Ved) आकाशम् (पृ० + आ)

Naigh, ŚBh, Pm, etc — आपम्

— इषुमार्गः L — कुनामि म L

— कतः [Sāy] RV, VS, TS, Śāṅkh

Śr — घनाश्रयः L — चन्द्रमार्गः Gal

— जू f L — दिगन्तरम् (दिगन्तराणि

म ह) kād — दिविषध्वन् म

Dasak - देववर्त्मन् ॥ L - ध्रुवम् L

- नमः L, नमस् ॥ MBh, Kāv, etc

- नमसः L - नमोवतः L - निमोविः

- भुवः VS, Br, etc - भुवम् =

भुवस् - महद्विलम् L - महाविलम्

Cat - मूलस्थानम् L - मेघपथः A

- मेघमण्डलम् MW - ~~मेघवर्त्मन्~~

मेघवर्त्मन् ॥ L - मेघवेश्मन् ॥ L

- मेघाध्वन् ॥ A - मेघास्पदम् L

- योगिभारः Gal - राजस ॥

RV, AV, TS, VS, Br - वियत् ॥

VS, etc - वियत्पथः Sharmas -

विशायस ॥ ॥ Mn, MBh, etc

(also विशायसः स्थली, विशायसस्त लम्)

— विहायसः, विहायसम् Tār, mār,
 Hārīn — वृजनम् L — वैहायसम् mār
 — व्यागम् m RV, etc — शून्यम् L
 — सगरः RV, TS, Kath — सम्पूर्णम्
 W — सिद्धपथः BhP — सुखम् L —
 सुखत्विन् n Hāsy — सुमः L —
 सुषिरम् L — सारिणः L — स्तीवि-
 म — . हरिताला L. — ~~(proli)~~
~~atmosphere (as that which~~
~~forms~~

(proli) atmosphere (as that
 which forms the intermediate
 region between heaven and
 earth) वियत् n VS, etc

(prob.) atmosphere (that which
 parts asunder the intermediate
 region between heaven and
 earth) विद्यति = VS, etc

Called atmosphere अन्तरिक्षात्मन्
 म॒फु Taim Up the god of the
 atmosphere and sky इत्यः
 going through the atmosphere

अ॒न॒क॒श॒ग॒त॒ f Pañcat अ॒न॒क॒श॒ग॒त॒म॒न्
 having no transparent

atmosphere अ॒न॒क॒श॒ग॒त॒ म॒फु
 इत्य॒ १५ the lord of the

atmosphere. भुव॒प॒ति॒ म॒ -

भुव॒भ॒तु॒ म॒ ११३४ the lower
 and higher atmospheres

राजसी n du part of the
atmosphere सुरपथः Kād
proceeding from the atmos-
-phere आन्तरिक्ष , आन्तरिक्ष
म् (ई) n VS, TS, PMBh ,
Var Br S, Suse proceeding
from the influence of the
atmosphere आदि दैविक
म् (आ) n , आदिदेवत म्
produced in the atmosphere
आन्तरिक्ष , आन्तरिक्ष म् (ई) n
VS, TS, PMBh, Var Br S, Suse
through the atmosphere स्वसृत्या
Water from the atmosphere
आकाश सलिलम् , आकाश दक्कम्

a road through the atmosphere आकाशपथः

Kathās, आकाशवर्त्मनि न Hit

a way through the atmosphere

आकाशपथः Kathās - आकाश-
वर्त्मनि न Hit.

atmospheric adj. आन्तरिक्ष RV

the atmospheric ocean

समुद्रः (समुद्रम् only RV 6.72.3

if f आ) (in Veda).

atmospherical adj. आन्तरिक्ष,

आन्तरिक्ष f (ई) VS, TS, MBh,

Var Brs, Suśr - आकाशीय.

1
1918

a descendant of At. nāra आद्वारः
~~~~~

TS 5, SBe 13, T and ya Be .

— o —

1919

1920

the fruit of Alseodaphne laevis

tree लकड़: (L) रजक: (Mbh,

Sub, etc.

atom n II अणुम् .

II कणः Prāk, Śantis, कणः —
कणिकः Prāk, Megh, etc, कणः L

— कला — कारणकारणम् W —

गौरजसु न — तुस्तम् (Pān 3.1.21

ये १ यूगादि) L — तुष्टि f

(Siddh. śāy 26) तुष्टि L, Sch —

पौलु m Sarvad — ज्ञाना ŚBr, etc

— लेशः Prāt, Ch Up, MBh, etc

— विप्रुष f Av, etc — सुसूक्ष्मः, —

सुसूक्ष्मम् (?) Vishn, Sch — सूक्ष्मः,

सूक्ष्मम् Sāṃkhyaśr, Sarvad,

MBh, etc :

an aggregate of 4 atoms

चतुरणुम् Bādar 2.2.11, Sch

an atom of matter ३५७ म
an atom of time the 54,675,000th
~~the~~ part of a mahūrta
(48 minutes) ३५७ म the

becoming an atom अणुनामः

Nir a combination of two
atoms (the first step in the
formation of substances
when they become percept-
ible) ~~सं~~ द्विअणुनामः samk

Consisting merely of atoms

परमाणुनाम ५७ (३) म Bhrp

Consisting of five atoms

५ ५ ५ ५ ५ म सूक्ष्म having

1922

३

the size of an atom अणुमात्र,
अणुमात्रिका mfn the junction of
of atoms caused by heat

पौलु पादः Sarvad. a kind
of atom हेमरेणु म L, तसरेणु

lord of atoms सुसूक्ष्मेशः Vishnu
of the measure of an atom

परि मण्डल mfn (अणु) म one
who asserts the eternity of
atoms पौलुवादिनं म Samkar

a primary aerial atom
वायुपरमाणु म MLD a root
of atom अरेणु म

un 3. 38, 80h, तसरेणु

1923

K

the state of an atom परमाणु का
Ragh, Bhr.

atomic adj II अणु f (वी) - सूक्ष्म
f (अणु) Up, Sāṃkhyak, MBh, etc.
अणुत्व.

an aggregate of atomic
dust (as seen in sun-beams)

अणुरेणु जालम् atomic dust
as, seen in sun-beams)

अणुरेणु mf atomic nature

अणुत्वम्, अणुता — अणुताम्

to become atomic अणु - १म्

1924

Containing the atomic elements
(mātrā) of the body अणु मात्रा

~~and~~ Mn 1.56 one who
believes in and teaches
atomism अणुवाद

the atomistic system of the
vaiśeṣikas परमाणु m

Sansk.

1925

to atone for 1 I व्योपाह, व्योपाहति

(ep. also व्योपाहते) Mn 2.102, etc —

पू ८ 1 पवते (Bhatup 22.70) RV

7.28.4 (in dram.) atoning

for any improper action परिहारः

Sāh atoning for everything

सर्वप्रायश्चित्तम् म् (इ २ ऽB२.

atonement 1 I प्रायश्चित्तम् ऽB२, १२ ऽB३,

Mn, MBh (5. 1086 as m etc, प्रायश्चित्तम्

Pan 6.1.157, Sch — निष्कृति हु RV, etc

— निष्कृतम् BkP.

111 क्रिया (Pāṇ 3.3.100) L-निर्देशः

Apast - निहवः Mn 10.21 - पावनम् 4 -

प्रायश्चित्तं ॥ AV, VS, छे, प्रायश्चित्तं ॥

Pāṇ 6.1.157, Sck - प्रायश्चित्तम् Mear.

atonement for an offence निर्जनम्

Mn atonement for man slaughter

वधनिर्णयः Mn 11.139 atonement

for murder वधनिर्णयः Mn 11.139

atonement for sin पापनिष्कृति ॥

MW Complete atonement

सर्वप्रायश्चित्तं ॥ At & B a good

atonement सुनिष्कृतम् B&P

One who makes atonement

प्रायश्चित्तमन् mn Tand Be

relating to atonement प्रायश्चित्त

mn Shad Be serving as an

atonement प्रायश्चित्तोय mn Kane,

Pat, Sarvad.

atoned adj 1I निष्कृत

1II प्रक्षीण MW.

atoned for प्रक्षीण Utterar.

✓
1928

atrociousness 1 I वैकट्यम् sah.

attach प्र । I अनुबन्ध् — सम्बन्ध्, सम्बन्ध्नाति

ई Br, etc — श्लिष् cl 4 (Shātip 26.77

श्लिष्णात (rarely श्लिष्यते Śusr, Ch Up.

MRh — आसञ्ज्, आसजति.

II कन्, कलयति (rarely कलयते) गुप्

— यु cl 2 (Shātip 24.23) यौति (ved

also युते and cl 6 युवति, युवते according

to Shātip 31.4 also cl 9 युगाति, युगीति)

KV — विणञ्ज्, विणजति TS, Kāth.

to attach blame to सम्भू Can

सम्मानयति (with. दोषेण) to attach

one's self to लग् cl 1 (Shātip

25.24) निगति । नग्याति Nir 4.10) (loc).

MBh, Kāu, etc — संश्लिष, संश्लिष्यति,

संश्लिष्यते (acc) Bauth, Kām, R-

आश्रि, आश्रयते - प्रसज्ज, प्रसजते

(acc) MBh — युज् Pass युज्यते (th

also युज्याति) (loc) nit to attach

one's self प्रसज्ज Pass प्रसज्यते, प्रसज्यते

(प्रसज्जति) Mn, MBh, etc.

II उपयुज् • only उपयुजे Pām 1.3.

64 (but also rarely P — — —

उपसंश्रि, उपसंश्रयति, उपसंश्रयते MBh 1.

MBh 2. — निगा (acc) RV, AV,

MBh — निर्वन्ध, निर्वन्धाति MBh,

Pur — प्रत्येष्, प्रत्येष्टते RV 5.86.3

संघि , संघयति , संघयते Mn, MBh,

etc to attach something to

प्रतिगज्ज् , प्रतिगजति , प्रतिगजते (loc)

TS , Saty to attach something

to one's self प्रतिगज्ज् , प्रतिगजते .

to attach to I संलग् Caus संलागयति

Kātyaśr , Sck — प्रसज्ज् Caus

प्रसज्जयते R . - क्षिप् ल ६ क्षियति ,

क्षियते (Bh , etc ल 4 क्षियते only Bhatti

(loc) Yājñ 1.230 . Bhag , Maricē , etc

II अनुनियुज् अथ Bz , PBz , Kāth-

अवसज्ज् MBh . 15.436 Maricē , R-

अवसज्ज (loc) II MBh 1.1973

निहन् , निहन्ति AV — प्रतिमुच ,

प्रतिमुञ्चते , प्रतिमुञ्चति (loc) Katy Br

Bh P — प्रवे , प्रवयति RV, TS, Ś Br, Up

— प्रसज्ज , प्रसजति , प्रसजते (loc)

Katy — यत् Caus or cl 10 यातयति

(यातयते) (loc) Pañcar Br —

निमृज् , निमृष्टे , निमृजते (loc) — यप्

cl 4 (Śhālup 26.72) विध्यति (यप्

also विध्यते Xacc and instr) RV, AV

Br, Up, — सज्ज Caus सज्जयति

(loc) Kathak. — समासज्ज ,

समासजति MBh, Mahab — समासृज्

समासृजति (often 3rd समासजति) (loc)

MBh, R.

to attach to yoke संसृज् P MBh,

MBh 9.819 (B) to attach to gether

संयुज्, संयुनक्ति, संयुङ्क्ते RV, etc

met : to attach to sin लम्ब्य cl

9 वक्ष्यति (rarely वक्ष्यते cl) वक्ष्यति,

वक्ष्यते MBh, cl 4 वक्ष्यति Hariv, Mn

MBh, Kap met : to attach to world

वन्ध् cl 4 वक्ष्यति (rarely वक्ष्यते

cl) वक्ष्यति, वक्ष्यते MBh cl 4 वक्ष्यति

Hariv, Mn, MBh, Kap.

attaching I प्रसृजनम् W,

II सम्प्रयोगः (if f आ Mriech)

The act of attaching सञ्जनम् Bātar

- अनुरञ्जनम् The act of attaching

(of horses) योगः RV, MBh attaching

(an Anubandha to an office)

आसञ्जनम् Pat attaching blame

दोषप्रसङ्गः W attaching one's self to

समाश्रयणम् Bālar attaching one's

self to anything व्यासङ्गः MW

attaching one's self firmly behind

आसक्तिः f attaching to आश्रयः

attaching to tribe कुलव्यापिन् inf.

attachment II आसक्तिः f — समासक्ति

f i : MārKP, Rājāt — सक्तिः f, शक्तिः,

1935 1984
7

Rājat, Sarvād — सक्तता, सक्तत्वम् MBh

— अनुरागः — आसङ्गः Sāh, Kathās,

etc — अनुरति f — उत्सुकता,

उत्सुकत्वम् — — शक्ते f (only L) —

सम्प्रीति f Mm, MBh, etc — — प्रसक्ति f

Mm, Kir, Kathās — भाक्ते f Śreṣṭh Up,

Bhag, Kār, Puz, etc — — प्रसङ्गः

Mm, MBh, etc.

। II अनुबन्धः — — अवगमन Kauś —

आश्रयः — निषङ्गः L — निष्ठा MBh,

Kār, Puz. — प्रणयः MBh, Kār, etc

— प्रसाङ्गिता MBh, Tattvās — — शक्तता W

1936

- भावः MBh, Kāu, etc.

- मना RV

- संश्रयणम् (इं) MBh

- संनिबन्ध

W - - - संनियोगः W

absence of attachment । I निःसङ्गः

Bh P - - - निःसङ्गता, निःसङ्गत्वम् Pur,

etc - अनभिषङ्गः, अनभिषङ्गः

। II नैसङ्ग्यम् Jatakam attachment

of the mind मनःसङ्गः Pr. tōp

an attachment pleasing and

durable as the colour of the

Indian madder मज्जिषारगः Sāh.

attachment to । I स्नेहः (स्नेहम्)

1937

अर्धचरिदि if f आ, loc gen or
comp, Maitr Up, MBh, Kāu, etc

— स्निग्धता Kāu, स्निग्धत्वम्

(loc) MBh (p. l.) व्यसनम् (loc
or comp) Mn 7.47.48, MBh, etc

— व्यसनिता (loc or comp)

Kāu, Mit. — व्यसनित्वम् (if),

Rājat.

I. II निवन्धः L — — निरति f (comp)

Var — प्रणयिता (gen, loc or

comp Kāu. — परिशीलनम् Kāu.

1938

Sah — — संश्रयः (life f आ) MBh, R,

etc — संश्रयः (loc) Prāyāse

attachment to action कर्मसङ्गः,

Bhag attachment to anything

विनिवर्तः Buddh attachment

to any object अभिसंयमः

attachment to any pursuit

संनिवेगः MW attachment to

desire तृष्णासङ्गः Bhag

attachment to duty and

interest कर्मकर्मप्रतिबद्धता MW

attachment to evil पापनिशतिः

1939.

W attachment to law धर्मनिबन्ध

W attachment to pleasure

सुरवसङ्गः Bhag attachment

to religion and wealth

धर्मविप्रतिबद्धता MW attachment

to sensual objects विषयनिरति f,

विषयप्रसङ्गः A attachment to

sensual pleasure विषयासक्ति f

Śukra's attachment to siva

शिवशक्ति. f MW attachment

to the world संसारसङ्गः Bhartr

attachment to world by

12
1940

objects कषायः, कषायम् W attachment

to this world वन्धः Snatched up,

Bhag, etc causing attachment

सङ्गकर mfu Sarvad close

attachment to any object

अनुशयः devoid of all selfish

attachment अमम mfu Buddh,

Jain devoid of all worldly

attachment अमम mfu Buddh,

Jain devoted attachment

भक्तियोगः Bk P.

excessive attachment आतिप्रसक्ति

f आतिप्रसङ्गः - आतिसक्ति f

— व्यासङ्गः Bhartr, Mālatim
excessive attachment to life

प्राणातिशयोक्तः Hyog fond
attachment to लालसः,

लालसा (loc). Bhartr, Bālar
free from attachment गतसङ्गः

मुक्त W free from selfish attachment

मुक्तसङ्गः Bh P free from worldly
attachment निः सङ्गः MBh, Hariv,

etc — मुक्तसङ्गः मुक्त Bh P great
attachment महामैत्री Buddh having

111
1942

a soul free from attachments

असंजितात्मन् म् Bh P having

no attachment असङ्गः म्

intense attachment to

अभिव्यङ्गः (loc) MBh, etc rarely

instr, Kat-hās no attachment

to असंगमः (loc) Bh P, असङ्गः,

वैराग्य non-attachment to

अप्रसक्तिः ‡ (loc) Mn 1.89

one who has overcome

worldly attachment जितसङ्गः

म् Bh P. 2.1.23 passionate

15
1943

attachment to an object that
has never been seen अदृष्ट -

काम: resulting from attachment

प्रासङ्गिक mf (ई) in BhP (esp.

selfish attachment सङ्गः (if

f आ or ई) Mh, MBh, etc void

of attachment भावशून्य mf Māleri

want of close attachment अनुपनास

Buddh worldly attachment

सङ्गः (if f आ or ई) Mh, MBh,

etc one who attaches नियोक्त,

in Atit Br.

16
1944

attaching I श्लेषक Vāgbh — -

अनुरक्त म्य (इका) n attaching

great value to बद्धादर (wife)

Subh.

attaching one's self to II

आश्रयिन् - आश्रित,

II उपावसायिन्.

attaching one's self to the

virtuous सदाश्रित W.

attached adj I संयोजित BhP. —

संश्लेषित MBh. — अनुबन्धिन.

II अभिसंहित MBh, etc. - युत Bhartr

17
1945

- - - संहित RV, etc.

attached to I I लगित W, लग्न

(with gun or ife) MBh, Kāu, etc

— अनुलग्न — — बद्ध (loc), MBh,

Kāu, etc — युक्त (loc or instr)

RV, etc.

II अवबद्ध MBh 12.1438 Kathās —

उपसंहित Car. — प्रतिबद्ध. Kap,

MBh, Mit — प्राप्ति Ragh, Siddh

— विलगित MW — विलग्न (loc

or camp) MBh, Kāu, etc. —

संनियुक्त Pat. — सहित w f (अग)

18
1946

Kātyāyana's Sंहिता — संज्ञायः if

attached to (as to the shoulder
or to the branch of a tree etc)

अवसक्त MBh, etc attached to
a yoke संसक्तयुग MW attached to
each other अभिसृष्टी RV 1.144.6, AV

8.2.14 attached to the head

मूर्धसंहिता f (आ) ऽभिः the being

attached विनिर्वाणः. Buddh

closely attached संलग्न MBh,

Kathās having been attached

विनीत षट्पद MW a quay to which

boats are attached आयोग: L

The straps with which horses are

are attached to the yoke of a

charriage योग्या: f pl RV 3.36

well attached सुप्रयुक्त W that

which is attached लक्षः, लक्षम्.

2I सिग्ध Mh, MBh, etc - अनुक्त

- अनुरागेन - अनुरागवत्

आसाङ्गेन Kād - - व्यासक्त Karu,

Kathās - - प्रसक्त Mh, MBh, etc,

2II दृढवत् MBh, R, BhP - निभृत

MBh, MärkP. - भाक्तेन L -

रससङ्गः Kap. - स्नीह MW.

ardently attached to अनुव्रत

with gen or acc attached in

mind व्यासज्यचेत दिव्यान्.

attached strongly to आसक्त.

attached to २१ स्निग्ध (loc).

Min, MBh, etc - - स्नेहिन् Comp

Cat - - आसक्त ऽभि, Kum,

R, Kathās, etc - - समासक्त

(loc) Mailr Up, R -

अनुरत - - प्रणयिन् MBh, Kum,

etc. - निरत Mh, Var, MBh,
 Kāv, etc. - भक्त ~~if~~ MBh,
 Kāv, etc. - रत (loc instr
 or comp) ŚBr, etc. - सङ्गिन्
 (gen or comp) MBh, Kāv,
 etc.

२ II. अनपक्रमिन् - अनुषङ्गिन् Mh

52 - अनुसंस्क - अर्थे RV,

अर्थे RV - अविरत Jain, etc

- आत्मभूत Mh 7.217. R 7.83.5

- अनुक्त - उपसक्त R

निमित्तं f (आ) (loc) RV -

निमुग f (आ) (loc with आ)

RV 2.38.2 - - नियुक्त MBh, R

- नियोजित - निवृत्तिन् sis

5.39, 12.26 - निवृत्त MBh, R

- पर्यवस्थित (with loc) MBh,

R, Mariv - - प्रणयवत् (loc or

comp) Kālid - - प्रसङ्गिन्

(comp) Ritus, Samk -

प्रिय f (आ) (loc) RV (in com

either ive or ife - -

भावित् ife Vop - - शक्त (आ)

loc gen or comp, Min, MBh,

etc — सङ्गिन् (ifc) Sahr.

लीन R, Sarvad वनुस — वर्तक

(ifc) R — विनीन Kār, Pañcar

- श्रितं RV, etc — - सक्तिमत्

Kām — सच — सजुष (Vop

3. 150. 164) W — साज्जित Bhp

- समास्क्रान्त (loc) Nir not

attached निःसङ्गः Prāh, Vedānt

- नानुरक्त Pañc 2. 46 (v. l.)

attached to action कर्मसङ्गिन्

Bhag attached to evil असत्सङ्गः

attached to fruits फलासक्त

- attached to Krishna as to
the really true सद्गुरु (with
गुरो) attached to meril गुणगुरु
f (उत्त) Kir 2.4 Sin has attached
to objects of sense विषय प्रवण
Kull on Mn 11.99 attached
to pleasure सुखं सङ्गिन् MW
attached to results फलसक्त
 • attached to something else
प्रति संयुक्त मं Bk (B) attached
to that which is pure पूतबन्धन

f (इ) RV attached to the
enjoyments of the world

सुरबन्धन Kām attached

to the great महदात्रय

attached to the pleasures
of the world सुरबन्धन

Kām attached to what is

good सद्गुह BhP attached

to what is true सद्गुह BhP

attached to worldly existence

भनसंझिन् Meaf the being

1934

attached to विण्डुः --- प्रणयिभव

(comp) Balar 1.49 closely

attached समानग्न MBh - -

अतिबलित closely attached to

संनिबद्ध R, Brahman P

devotedly attached भक्त

MW devotedly attached to

अनुशायिन्, अनुशयवत्

engrossed by i.e. wholly

attached to e.g. a doctrine

वसन (if f अत्) Kāv, Pur

entirely attached to समनुवत्

‡ (आ) (acc) excessively
attached अतिसक्तिमत् faithfully

attached सम्भक्त (प. ल संसक्त)

Harin firmly attached

समाश्लिष्ट MBh, Svāh, समाश्लिष्ट

(with अन्योऽन्यम्) firmly

attached to भक्तिभांज (loc

or comp) Pañcat, Śatr, भक्ति

MBh, Kāu, etc having

firmly attached व्यासज्य MW.

intensely attached to

28
आभिः संरक्त (in comp) R

intensely attached to

अभिष्वङ्गिन् Maitr Up more
attached रक्ततर (see रक्त) most
attached to निमिश्लतमः SBz.

not attached to ।I वीतरागः (loc)

HP Paris - - असंरक्त (loc) R

7.3.2 Mariv — असङ्गवत् (loc)

R 3.37.23 — अननुषङ्गिन् —

अप्रसक्त.

।II अभिः शीरिन् - - अभक्त not

attached to anything निर्लेप L

1957

24

- निर्विबाधः BhP not attached
to the world असङ्गिन् BhP one

who has attached himself to
सक्तवत् R (ससञ्ज) passionately
attached to रागिन् f (इणी)

(loc or comp) MBh, Kāv, etc

a person to whom everyone
is attached अनुरक्तलोक

strongly attached अनुप्रसक्त

ḍis.

to be attached to इत्तगनीय Cat

- - नियोज्य Pañc.

२ I असज्य - असक्तव्य (loc)

Kathās having attached

नियुज्य R, Pur, etc having
attached one's self असज्य

to Pur, etc having pleasure
attached बहुमन्य Kathās

having the mind attached

संसक्तमनस् MBh, संसक्तचेतस्

Cāt.

to be attached युज् Cl युज् (य)

also युज्जते Ved योजते) Mariva

सज्ज (सज्) Pass सज्यते

(generally सज्जते ep also सज्जति)

ŚBr, etc — सम्प्रयुज् Pass सम्प्रयुज्यते

Nir, Mariv, etc.

२I आसज्ज् Pass आसज्यते —

अनुरज्ज्.

to be attached to 1I स्निह

cl 4 (Śhātup 26.91) स्निहति (loc

or gen), MBh, Kāv — लिप्

Pass लिप्यते (ep also लिप्यति)

(loc) १is Up — सज्ज् (सज्)

cl 1 (Śhātup 23.18) सजति

(rarely सज्जते) (loc) Br, Ragh,

Naish.

I II अनुषञ्ज् cl । अनुषज्जते,

Pass अनुषज्यते — अवसृप् P

Bh P — उपसञ्ज्, उपसज्जते (loc)

Bh P II. 26. 22 — उपास्, उपास्ते

RV, AV, VS, ŚBr, MBh, etc —

परिषञ्ज्, परिसज्जते MBh —

ममत्वं कृ, ममत्वं करोति (with loc)

MBh — लम्ब् cl । śhātup 10.15

लम्बते (m. c. also लम्बति) MBh,

Kāu, etc — वल् cl । (śhātup

14.20) वलति (oftener वलति) (loc)

Malād, gīt — विलम्ब्, विलम्बते

(crearely P) (loc) MBh, R, etc

— विषज्ज, विषज्जते Bhp सच

cl, सिषात्ति (acc) RV — सच

cl, (Shātip 6.2) सचते (in RV also

सचति, सिषात्ति) RV, AV, VS — सम्प्रसज्ज

Pass सम्प्रसज्जते (ep also सम्प्रसज्जति).

(loc instr) MBh

to be attached to the world

प्रसज्ज, प्रसजति, प्रसजते

प्रसज्य Bhp to be attached

towards वल् cl, (Shātip 14.20)

वल्ते (oftener वल्ति (loc) Valôd, Git

to become attached प्रणयीम्

Susr to become attached to

समासञ्ज् Pass समासज्यते ,

समासज्जते MW - — प्रवणय Nom

प्रवणयति Sharmas to become

attached to anyone लयम् गा

(with loc) Kurval.

to cause to attach आसञ्ज् Caus

आसञ्जयति Śārinsh Śr, Ragh

to cause to be attached लम्ब

Caus लम्बयति MW

to wish to attach आसञ्ज् desid आसिसङ्क्षति

1963
~~1963~~

S B₂ 1.6.1.12.15.

1964 ₹

attack ub | I आक्रम् P A Maricch ,

Mārka P, Mit — आस्कन्द् , आस्कन्दति

Mālatim, Kathās, BhP — अभियुज् ,

अभियुङ्क्ते (rarely P) — अभिम् —

निपत् , निपतति ep also निपतते Ratnâv,

Kathās — प्रह् , प्रहरति , प्रहरते AV ,

Mh, MBh, etc — आचृष् P RV, AV.

| II अध्याक्रम् — अनुप्रविश् —

अभिक्रम् RV 6.49.15 & 9.40.1 —

अभिजे ऋचिद अभिजिगीषति Swār

— अभिद् — अभिधाव् ; अभिधागति

RV, etc — अभिया RV 1.174.5, AV, etc

1965

✓

अभिवृत् RV 4.31.5 — अभिसृ

MBh, etc — अभिसृज् ऽBr 14 —

अभिहृ Caus अभिहारयति MBh —

(as an enemy) अभवहृ Caus

MBh 3.16369 — अभ्याहृ, अभ्याहृयते

PBr — आयुध्, आयुध्याति Caus

आयोधयति MBh, Uttarar, etc —

आसद्, आसीदति (Ved also आसदाते)

Ā — आहन्, आहन्ति, आहते (only

if no object follows or if the
object is a part of one's own

body) RV, TS, Āśv. Sū., MBh, Kathās,

etc — आहिंस्, आहिंसते Tāndyā Be

1966
3

— ईष् cl 1 (with prep also P)

ईषते, ईषति TS — उपक्रम P. A (only)

P by Kās on Pāṇ 1.3.39 & 42)

MBh 13 — उपक्रम, उपक्रामति MBh

— उपगम्, उपगच्छति — उद्घ्वंस

Caus उद्घ्वंसयति MBh, Car — उपद्रु,

उपद्रवति RV 2.30.3, 4.16.1, AV 7.73.6,

18.2.23, TS, Ch Up — उपवद्, उपपद्यते

(rarely) उपपद्यति AV 4.18.2 — क

cl 1.3.5 ऋच्छति, इयति, ऋणोति,

मृण्वति (only Ved ŚBr, MBh, Mn

— गम् Ved cl 1 गमति cl 2 गन्ति

cl 3 जगन्ति Ved & class cl 1 P (also A

1967/4

MBh, etc) गच्छति L—यु cl २ द्योति

(Shātip 24.31) Bhatt — डु 1

(Shātip 22.47) डवति, डवते

MBh, R — निहन्, निहन्ति AV, Kātyśr,

MBh — परिधृष्, परिधृष्यति MBh

— परिपत्, परिपतति (with loc)

MBh, Kār — पृतन्य Nām पृतन्यति

RV, AV — प्रतिजि ṣeṣānt, प्रतिजिगीषति

MBh — प्रतिधाव्, प्रतिधावति,

प्रतिधावते MBh, R — प्रतिसृ, प्रतिसरति

Hariv — प्रतिहन्, प्रतिहन्ति (ep also)

MBh — प्रत्युपव्रज्, प्रत्युपव्रजति (acc)

MBh — प्रपद्, प्रपद्यते (ep also प्रपद्यति)

1968 5

RV, AV — प्रप्रवी, प्रप्रवेति RV 7.6.3

— प्रमुध्, प्रमुध्यते (rarely प्रमुध्याति)

RV, MBh, R, Mariv — प्रमुध् Caus

प्रमुध्याति Mariv — प्रवी, प्रवेति RV

— प्रस्कन्द्, प्रस्कन्द्यते MBh — प्रार्थ्,

प्रार्थयते (ep also प्रार्थयति) Ragh, Kir

— बाध्, बाधयति R, Bhatt — युज्

Caus योजयति (Pass योज्यते) Kauś,

Kaṣṭh, Pur — वन् cl 1 (śhātup 13.

19.20, 19.42) वनति (Ved also वनते) cl

8 (śhātup 29.8) वनोति, वनुते RV

वनुष्य Nom वनुष्यति, वनुष्यते RV 1.132.1

etc — वस् RV 8.70.10, 8.4.8, 1.51.3,

6.11.6 (?) 1.176.3 — विक्रम्, विक्रमाति,

विक्रमते MBh, Kāṣṭh, etc — विनिपत्,

1969 / 8

विनिपतति Kathās — विवर्त्त ,

विवर्तते (with अन्तिकम्) (rarely P)

MBh 3.4838 — वी cl 2 (Shātip

24.39) वेति — समुत्पत् , समुत्पतति

Kām — संबृत् , संवर्तते (acc) MBh

— संसज्ज् Pass संसज्यते, संसज्जते

(with acc) संधाव् , संधावति ,

संधावते Mariv — समधिपति ,

समधिपत्रयति , समधिपत्रयते MW —

समभिद्रु , समभिद्रवति (cp also समभिद्रुते)

Nir , MBh , etc — समभिपत् , समभिपतति

(acc) R — समभिबृत् , समभिबर्तते

Mariv — समभिस्तु , समभिस्तारते

MW ——— समवस्कन्द् Causs समवस्कन्दयति

Mm 7.196 ——— समाद् , समाद्रवति (य

also समाद्रवते) MBh , R ——— समापत् ,

समापतति MBh , R ——— समापद् ,

समापद्यते MBh ——— समासद् , समासीदति

MBh , Causs समासादयति MBh , Kāu ,

etc ——— समास्कन्द् , समास्कन्दति Bhatt ,

Mār-k P ——— समुपद् , समुपद्रवति (य

also समुपद्रवते) Var Br S ——— समुपसृप ,

समुपसर्पति MW ——— सम्प्रवृत् , सम्प्रवर्तते

MW ——— सम्प्रहृ , सम्प्रहृति , सम्प्रहृते

सृ cl 1.3 सरति (य also सरते

and according to Pāṇ 7.3.78

also वावति) सिसर्ति (the latter base

only in Veda) MBh .

8
1971

2 अङ्गुल cl । अङ्गुति L.

approaching in order to attack

आपत्य म्फु (Pāṇ. 3.4.68) is

5.15 to attack (an enemy)

वज cl । व्रजति Mn, Yājñ, Kām

to attack (as an illness)

संग्रह् (संग्रम्) संग्रह्णाति, संग्रह्णाते

(Used generally संग्रम्णाति,

संग्रम्णाते) MBh to attack in

battle) अभिवाध्, अभिवाधते

MBh 12.3731 being about to

attack आसि सादयिषु म्फु R

1972

eager to attack वनुस. mfn

RV.

attack N. I अभियोगः. Kum 7.50, etc

— अवस्कन्दः Pañcat, Mit, Kathās,

अवस्कन्दनम् L — आस्कन्दनम् —

आस्कन्दः Rājat, etc — प्रधर्षणम्,

प्रधर्षणा MBh, R — प्रहरणम् MBh.

I. अधिक्रमः L — अभिक्रमः L

— अभिग्रहः L — अभिघातः

— अभिधावनम् — अभिसारः R

— अभ्याघातः Mn 4.272 —

अवस्कन्दनम् Kp१ — आधृष्

10
1973

— आसारः L — शक्ति f (BRD)

AV 20.5.25, VS 30.13 — धावनम् Rājat

— पराक्रमः, पराक्रमाः ॐ १६ (१६ f

३००) MBh, Kāv, etc — परामर्शः

MBh, R, Kāv — परिधायकम् MBh

— पातः १०२ — प्रतिधावनम् MBh

(प्रतिबाधन) — प्रतिसरः Marir

— प्रत्यवस्कन्दः Kāvās — प्रपातः

L — प्रसिति f RV — (१) यातु ॐ

RV, AV, Kāv, ŚBh — लङ्घनम्

Kāv, Pw — वेगः Św —

वज्र L — संशरणम् L

1974

attack and resistance

कृत प्रतिकृतम् MBh 4.351 Ragh

12.94 an attack of consumption

यक्ष्मसंग्रहः Bhp attack of

an enemy परागमः Var an

attack of fever रोगसङ्घातः

सुखी irisk attack अभिहरः L

hostile attack पृत्सुति Mn +

RV to make an attack

विचर्, विचरति Mn, MBh, etc

to make a counter attack

against प्रत्यभियुज्, प्रत्यभियुनक्ते

12
1975

(acc) Balar one who has
made an attack कुतस्कन्देन
upon an unexpected attack
संसर्पणम् Var yogyay.

attacking I आधृष्टि ‡ — प्रधर्वणम्

प्रधर्वणम् MBh, R — प्रधर्वः —

निपातः (comp) Mu, MBh, etc

— अभियानम् MBh.

II अत्ययः Yājñ 2.12 —

आसादना Jātakam — अगन्ति ‡

L — पुनः सर — पुरस्कारः W

13
1976

— प्रतिसमापनम् (with gen) R —

प्रतीवर्त — रोचः R .

attacker स्कन्दः MaitrS , MBh ,
etc .

a robber who attacks a

caravan सार्चहन् inf (द्यौ) n .

R that which attacks suddenly

उपद्रवः .

attacking adj । I अभिमोक्ष —

अवस्कन्दिन् inf Mear —

वृत्तास्कन्दन — प्रधर्षण (inf)

MBh , प्रधाबिन् Dharma śarm

— प्रहारिन् MBh , Kāu , etc .

I II अभिघातिन् (generally ife)

— अभियायेन् ife Ragh 12.43

— अभियुग्वन् RV 6.45.15 VS —

अभिसर्त्तु VS 30.14 — अभ्यमिन्

Pāṇ 3.2.157 — अभ्याघातिन् Pāṇ

3.2.142 — अभिस्त्वन् स्फु (लरी) n

VS , A. & B. — आव्याधिन् VS ,

S. B. — आस्क [S. & RV 1.186.2

— इषत् — क्रान्त — तरुष्यन् RV

8.99.5 (Naigh 4.2 Nir 4.2) — दर्वक

15
1978

~~1978~~

Marine 8844 --- चारिन् Marine

— पृतन्य, — प्रयुध् RV 5.59.5.

— प्रस्कन्दिन् Tātakam —

प्राचिन् (life) Ragh.

absorbed in attacking

अभियोगेन attacking a deer

भुगध्युन् Bhatt attacking

an assailant प्रयुधान् MBh

attacking an enemy in

the rear कारिगृहणम् MBh

attacking anyone when

18
1979

asleep दक्षीर I attacking -

in the rear पाश्चात्

attacking (said of river)

प्रसन्नन्दन MBh attacking

suddenly उपनिपातिन्

उपद्रविन् desire of attacking

upon चिक्रंसा W not attacking

अनभयवशात्क (आ) Merito.

attackable आघर्षife.

attacked ~~adj~~ adj I आक्रान्त

Pāñcat, Kathās, etc — अवस्कन्धित

17
1980

L — प्राचीन MBh, R, Bh P.

II अभिक्रान्त — अभिद्रुत. —

अभिपरिहृत MBh, etc — अभियत

— अभिसंहृत Bh P — अभिहृत

R — अवस्कन्त R 6.45.41 —

आमोद्यित MBh — उपद्रुत Hariv.

R, Kathās, Mf, Sūtr, etc —

निगृहीत W — पराहृत: W —

पुरस्कृत L — प्राचीन Ragh

— वात — समभिद्रुत MBh

— समाक्रान्त Ragh, Pañcat,

Kathās — समुपद्रुत Var BṛS.

18
1981

not attacked अनासादित

attacked ^{by} प्रत्यभिमुक्त (instr)

Prab (प्रत्यभिमुक्तवत् Kathās)

attacked (by an enemy)

अभिमुक्त attacked by any

one who has taken up a

position of advantage

कुमाक्रान्त Rād attacked by

consumption यक्ष्मग्रस्त BHP

attacked by disease रोगाविष्ट

Āpast attacked by enemies

19
1982

सोपलन MW not attacked

by अनन्वागत (instr § 32)

The state of being attacked

(by infectious disorders etc),

उद्ध्वंस: Car 3.3.

to be attacked II प्रहृत्य MBh, Marine

— प्रहणीय MBh — दृष्य MBh —

यातव्य मल Malav.

I. आसादयितव्य R, मल, आसाय मल.

II आपात्य मल (Pāṇ 3.4.68) L —

प्रयातव्य MBh — आसादयितव्य मल

R, Ragh, आरिषः म्भ

to be attacked in return

• प्रतियोग्य म्भ MBh difficult

to be attacked दुराचार म्भ RV,

AV, MBh, etc liable to be attacked

वर्णन म्भ MBh, Hariv, R one

should attack. प्रहर्तव्यम् (loc dat)

MBh (impers) MBh, Hariv, Kāv,

Kathās open to attack प्रहर्तव्य

म्भ MBh very difficult to be attacked

सुदुर्घ म्भ MBh.

having attacked प्रहर्तव्य MBh.

21

1984

अभिद्रुत्य ~~प्र~~ - उपद्रवसं Pass

उपद्रवस्यते Sushr.

to be attacked (by disease etc)

उद्ध्वंसा, उद्ध्वंसते Car.

to cause to attack अभिरु Caus MBh 3.665

to wish to attack विजित क्षेपि विजिगीषते

(rarely) विजिगीषति SBr, etc.

wishing to attack आसिसादयिषु मृग

R.

attain १I अवाप् , आवाप्नोति ॥
 प्रपद् , प्रपद्यते (cf. also प्रपद्यति) AV,
 etc — प्रतिपद् , प्रतिपद्यते VS, etc —
 समासद् Caus समासादयति MBh, Kāv,
 etc — समासद् , समासोदति Rājāṣṭī,
 Kāthāṣṭī.

1II अच्छा-√इ, अच्छा-√गम्
 अच्छा-√चर RV, etc — अधिष्ठा—
 अनुप्राप् — अनुभू RV, etc — अन्वाप्
 AitBh — अन्वास्था VS, etc — अभिनश्
 RV — अभिसंश्रि pass अभिसंश्रीयेत
 MBh 12. 10977 — अभ्यासद् *K j 5. 52

— आगम् , आगच्छति RV, AV, etc —
 आगा , आजिगाति SiS 5.41 — आपद्,
 आपद्येत — आरम्भ् P. A. RV — आरुह्,
 आरोहति, A RV, MBh, Kathās,
 Raṅgh, etc — आया , आयाति Bhp,
 etc — उदश् , उदश्नेति, A SBd —
 उदाप् P SBd — उपगम् , उपगच्छति
 RV, SBd, MBh, etc — उपवी P —
 ए(आ + इ) , एति Mn 12.125, Megh,
 Pīṭh, etc — एष् U 1 एषति, एषते
 RV 5.41.5.66.3.86.4 — नक्ष U 1
 नक्षति, नक्षते RV, AV, VS — नश् , नश्

८ 1 नशति, नशते RV — नृञ्, नृञ्ते
 RV — परिगम्, परिगच्छति (acc) MBh
 — परिणाश Ved. inf RV 1.54.1 —
 परे, परैति MBh, vic — पर्यङ् पर्यश्नोति
 RV — पर्याप्, पर्याप्नोति RV, TS, SBh —
 प्रगम्, प्रगच्छति (ep. also प्रगच्छते)
 RV, etc — प्रणङ्, प्रणशति RV (only
acc प्रणक् and प्रणशीमहि) — प्रयङ्,
 प्रयक्षति; प्रयक्षते (with acc) RV —
 प्रविद् Intens प्रवेविदति RV — प्रविङ्,
 प्रविशति Sarvad — प्रार्थ्, प्रार्थति
 Divyāṇ — प्राङ्, प्राश्नोति RV —

1988

विनश, विनशति RV — व्यश, व्यशति
(Dhātup 24-31)

व्यश्रुत Bhāṭṭ — श्रि ८ 1 श्रयति, श्रयते

~~काव~~ काव, kathās, etc —

संश्लेषम् लभ् — संसाध् Caṃs संसाधयति

kathās, BhP — संस्पृश, संस्पृशति

(rarely संस्पृशते) MBh, kathās, BhP,

Jātakam — संनश (only in Ved.

~~संनश~~ संनशो RV, VS — समनुप्राप्,

समनुप्राप्नोति MBh — समभिपद्,

समभिपद्यते (acc) MBh — समवसे,

समवस्यति BhP — समवाप्, समवाप्नोति,

समवाप्नोत MBh, R, etc — समश,

1989.

समश्नोति, समश्नुते RV, etc — समापत् !

समापलति MBh — समुदानय Nom

समुदानयति Divyāṇḍ — समुपे, समुपैति

VarBḥS, SiS — सम्पद् Caus सम्पादयति

(rarely सम्पादयते) AV, R, etc.

• to attain (any condition) संया,

संयाति Mn, MBh — (a desire)
(Jhāṇik 20.19)

रुह् ८ 1 रोहति (m.c. also

रोहते, रुहति, रुहते) ~~रुहति~~

~~२०.१९~~ SiS to attain an

aim तृ ८ 1 तरति (rarely Ā) !

26
1990

RV, etc to attain an end तू

८ 1 तरति (rarely A) RV, etc

to attain an object साध् ८

1 साधति, साधते (८ 4 साध्यति,

८ 5 साधेति Dhātup 26.71 and

27.16) RV to attain (any

state) संघा, संघात Mn, MBh

to attain anything as an end

मर्यादीकृ, मर्यादीकरोति Pāṇ 5.

2. 8, Sch to attain beatitude

7

1991

(Dhātup 26.83)
सिध् ८ 4 सिध्यति (ep. also सिध्यते)

R, Bhp — संसिध्, संसिध्यति (ep.
also संसिध्यते) Mn, MBh, Bhp

to attain fully to सम्प्राप्, सम्प्राप्नोति

Ṣiḥ, etc to attain one's aim

सिध् ८ 4 (Dhātup 26.83)

सिध्यति (ep. also सिध्यते) MBh,

Kāṣ, etc to attain one's

object 1 I साध् ८ ३ साध्यात्

MBh 3.1441.

1 II निर्वह्, निर्वहति kārṣ;

8
1992

Sarvad, etc — सिध् ce 4 (Dhātup
26.83) सिध्यति (cp. also सिध्यते)

mBh, kār, etc to attain

Supreme bliss ब्रज् with परमां

गतिम् to attain to 1I प्राप्,

प्राप्नोति AV, etc — समापद्,

समापद्यते mBh, etc — समारुह्

समारोहति kaushtup, m, etc —

सम्प्रतिपद्, सम्प्रतिपद्यते R,

Having.

1II आयत् P.A. RV, AV, ŚBh

नशाय Nam नशायति (acc) RV

10.10.6 — भू cl 1 (Shatup 1.1)

भवति, also भवते (Shatup 34.37)

Bh, MBh — राध् cl 5.4 (Shatup

17.16 . 26.71) राध्नोति, राध्यति

(Ved. also pr राध्यति, राध्येते) (dat

or loc) Āpast, Telp — व्रज् cl 1

व्रजति MBh, Kāv, etc — समनुपद्,

समनुपद्यते (ek. also समनुपद्यति)

MBh, Hariv — सम्भू, सम्भवति,

सम्भवते (acc) yūjñ — स्पृश cl

6 (Shatup 28.128) स्पृशति (m.c.)

1994

also स्पृशते) मश्क, kāṁ, etc to
 attain to (another state) व्यतिरोह
 व्यतिरोहति (acc) मश्क to attain
 the highest object सिध् cl 4

(Bhāṭya 26.83) सिध्यति (cp. also
 सिध्यते) R, BkP hard to attain

दुष्प्राप, दुष्प्रापण, दुष्प्राप्य म्
 मश्क, R, Pwr, etc rather easy
 to attain प्राप्य रूप म् Jalakam
 to try to attain प्राप् Desid.

प्रेष्यति⁹ ऽश्च unsuccessful in

H
1995

the effort to attain अनाप्त म्

whose business is to attain

व्याप्तिकर्मन् म् Naigh 2.18 whose

function is to attain व्याप्तिकर्मन्

म् Naigh 2.18.

training # 1I समासादनम् Part —

अभिः m, m, etc.

1II आक्रमः VS 25.9, S 14 —

अभूति. f — आवेविदान RV —

उपनयः h? — समनम् (म्) fant

4.22, Mn 1.117, R 5.15.48 —

निर्वेशः L — परिग्रहः MBh, kāṇ, etc —

या — लङ् नम् (यु) kālid — लम्भः

chlep, MBh, etc — समष्टि TS, Bc.

the act of attaining अधिगमः —

उपगमनम् MBh, R attaining

One's object चरितार्थत्वम्

Sāṃkhyak, Bhāṣyak attaining

to सम्प्राप्तिपत्ति of MBh — प्राप्ति

of Mn, MBh, etc.

attainment II सम्प्राप्ति of W —

प्रापणम् Mn, Āpast, mBh.

1II अन्वास्थानम् TBe, Sck, अन्वास्थायः

TBe, — अभिसंभवः, अभिसंभवनम्

Samk — आराधनम् L — नाराः —

प्रसिद्धि f Mn, yvājñ, kām, BhP —

उम्भनम् mBh, R — व्याप्ति f TS,

SBe, etc — व्याप्ति SBe, AV — समप्ति

f TS, Be — सम्पत्ति f AitBe, etc,

सम्पद् f VachS, Sarvad, Pur.

attainment of all सर्वाप्ति f

AitBe, KaushUp the attainment

of an object 1I लक्ष्यसिद्धि f

kām — कामस्यम् sakh.

1. II फलयोगः Mukh, sakh — याथार्यम्

W attainment of another quality

गुणान्तराप्तिः f Nyāyad 2.2.59

attainment of a wish इच्छासम्पदं

f Hit attainment of beatitude

साधनम् (यं f आ) (only L)

attainment of desired objects

कामसंयोगः W attainment of

heaven by those who have offered

Asvamedha sacrifices अश्विसोत्तकम्

1999

Min 4.231 attainment of an object

चारितार्थम् Kap 3.69 attainment

of desired फलनिष्पत्ति f Kap,

फलनिवृत्ति f Kātyāyana, Jain

(in dram.) attainment of the object

desired क्रमः Dāśar 1.36f, Sāh,

Pratāpar (in dram.) attain-

ment of the object desired (or

according to other's noticing

of any one's affection) क्रमः

~~Daśar~~ Daśar 1.36 f, Sāh,

Pratāpar attainment of the

object of existence जन्मसाफल्यम्

Mn 12.93 Causing the attain-

ment of the object of any one

सिद्धिकारक म्फ (गुण) मझ

Complete attainment 1I

पारमिता (पारमितता ?) —

(of any object) सिद्धि ४ मझ,

काव, etc.

1 II अत्याप्ति ६ AV 11.7.22.

difficult of attainment दुरध्याय

मू Si 12.11 — दुरुपाप मू Si 12.11 —

दौलभ्यम्: MW — असुलभ मू (आ) २

Si 12.11, etc easiness of

attainment सौलभ्यम् Prab, Sch

easy of attainment सुप्रलभ मू

W one who attains अधिगन्तु

m.

attaining adj 1 II गामिन् पू (Pān

18
2002

2.1.24, Vārtt 1) Mālavā 5. $\frac{12}{13}$

attaining final emancipation

माक्षभाज् cat attaining heaven

नभःस्पृश् MBh, R, etc (conquering

(i.e.) attaining heaven & earth

गोदम (sch) MBh 13.4490 (ed.

Bomb) attaining one's object

चरितार्थ भू(आ) इ अ 7. $\frac{31}{32}$,

Mālavā 5. $\frac{19}{20}$; Ragh, Kum, Pār,

kāś & Siddh attaining one's

object in the end (after long
effort) पर्यायिन् TS, SBh, Kath

attaining to प्रापिन् f (इणी)

kālid desirous of attaining

~~अवाप्तुकामे~~ अवाप्तुकाम Bear

desirous of attaining results

फलप्रेप्सु R.

attainable adj 1I समासाद्य L —

अधिगमनीय, अधिगम्य — संप्राप्य MW

— साध्य Mn, MBh, etc — प्राप्य MBh,

Kālid, etc — अधिगन्तव्य — गम्य MBh,

~~20~~
2004

etc — प्रापणीय mBh

1II आसादयितव्य, आसाद्य — गोचरः

(esp. युक्) — लब्धय R वृत्त — लभनीय
kath up.

not attainable अनासाद्य attainable

by intellect बोधगम्य mW

attainable by the understanding

(Siva) ज्ञानगम्य attainable for

गोचर † (आ) (युक्) BkP 3.25.

28 easily attainable सुलभ

† (आ) mBh, kāv, etc not

attainable by विदूर तु (आ) (गृह)

BhP .

attained adj 1I समवाप्त गृह —

संसेध var yugay, Pur - समासन्त
— सम्प्रतिपन्न गृह, Kāṣ, etc - संस्पृष्ट

Kathās .

1II अच्छेत VS - अधीत - अभिप्रपन्न

— आयात गृह, Śāk, Kathās, etc -

— उपगत — गन्तव्य गृह, R, Megh,

etc - चरित W - समवसद्ध BhP

— समासक्त mw - समुदीनित Latit,

Divyāṅga (च. १. समुदानीत) - समुपस्थितः

४ (आ) W.

not attained. 1 II अनागत -

अनभ्यासुत ऽङ्ग - (as an
object or anything desired)

असंप्राप्त मङ्ग, पङ्क 2. 3. 12,

Comm. Completely attained

समाप्त कृत्यङ्ग, मङ्ग, मङ्ग, etc
an attained object कृतकार्यम्

Sak anything that has

attained its object सार्थ ४ (आ)

Sark, Sch attained by former
 works पूर्वार्जित Kathas attained
 formerly पूर्वार्जित Kathas

(anything) attained from below
 (as heaven) (अवस्तात्) प्रपदन

SBE attained to प्राप्त मन्,

Mbh, etc one who has attained

1I सम्प्राप्त Mbh, Kāv, etc —

अवाप्त Kathalep.

1II समाश्रितवत् (acc) — समुपागत

26
2008

R one who has attained an
advantage प्राप्ताय Kathas

one who has attained an object

कृतिन् Sat, Ragh, Vikar, etc

one who has attained an object

or end कृतार्थ f (आ) Mund-

Up, Svet Up, MBh, etc one

who has attained happiness

सुखापन्न MW one who has

attained his object प्रतिपन्नप्रयोजन

R — सिद्ध BkP — कृतप्रयोजन

Kathas 13.158 one who has

attained quiet समप्राप्त Vedāntas

one who has attained the highest

object सिद्ध गच्छ, R, etc one

who has attained to समनुप्राप्त

(acc) गच्छ — प्राप्तमत् (युक्)

Sarvad — प्राप्त (acc or comp)

Av, etc — प्राप्तवत् MW.

1 II समुपाक्रान्त (acc) R.

One who has attained to right

2010 ~~26~~
~~24~~

Knowledge व्यक्तदर्शिन R one
who has fully attained to his
object सुकृतार्थ Kathās (v.l.
सुकृत) one whose desire is

attainment कृतकाम f(आ) R

the state of one who has attained
any object कृतित्वम् Kathās

well attained सम्प्राप्त

to be attained. adj 1I साध्य m, n,

m bh, etc — प्राप्तव्य m bh, kare, etc.

27
2011

1II परिणामो Vedic. ~~inf~~ RV 1.54.1,
- लम्बनीय Kath 100 - सम्प्राप्य AV.

to be attained by sacrifices

(said of Krishna) यज्ञप्राप्य

Pañcar to be fully attained

to सम्प्राप्य MW capable of

being attained लभ्य MBh,

kāra, etc difficult to be

attained 1I दुरवाप MBh 7.

727, Sak 1. $\frac{26}{27}$ - दुराप ŚBh,

20
20/2

मन्, मङ्क, etc - दुःसम्पाद (Das),
दुःसम्पाद्य (sāmk) दुःसम्पाद्यत्वम्

II दुरात्मन् R 5.73 4 - दुर्ग्रह

कवाक् 31.15, मङ्क, कवच, etc, दुर्ग्रह

मङ्क, Haru, etc - दुष्पदन्

Sāy on RV 1.59.3 difficult

to be completely attained

दुरनुसम्प्राप्य Jaim 11 very

difficult to be attained

सुदुष्प्राप R easy to be

attained I I सुखसाध्य Bhartṛ

29

2013

Sanskrit - सुखप्राप्त्य Kathas.

1 II सुखसंसेव्य kām.

having attained आरुढ म्फु BkP,

Prab, Sak, Kathas, etc.

having attained one's aim

परिपूर्णार्थ म्फु P having

attained the trigana त्रिवर्ग-

परिण म्फु Bhatt 2.46

having attained to श्रित

म्फु (in कच्छुश्रित, दिविश्रित)

2014

नभःश्रित having attained
any condition श्रित mfn ace
(or comp) Rajat, Kathar, Bhp

Other than easy to be attained

सुलभतर mfn Malare the state
of being easily attained सुलभत्वम्

Sak the state of having
attained the highest object

सांसिद्धम् Bhp.

to cause to attain 1I प्राप् Caus

प्रापयति, प्रापयते (acc)

1. प्राश Caus प्राशापयति मत्वङ्ग

to cause any one to attain his

aim चौरितार्थय Nom चौरितार्थयति

(acc) Naish 9.49 one who

Causes to attain प्रापयितु म्ङ्

Say. Caused to attain. 1I

प्रापित म्ङ् मझ, कार, etc.

1. प्रतिपादित म्ङ् मझ, हरि, etc.

R — चापित म्ङ् (acc) Verbs

to be caused to attain प्रापणीय

or Megh, Kathās causing

to attain प्रतिपादनम् MBh, kā,

etc to make any one attain

to any state समनुकृप् Caus

समनुकल्पयति (acc, loc) MBh

to make any one attain to

any condition समनुकृप् Caus

समनुकल्पयति (acc, loc MBh

to wish to attain 1I प्रतिपद Desid.

~~33~~
2017

प्रतिपितृसेते (Pāṇi 7.4.54) Śaṅk.

1.॥ समिनक्ष्, समिनक्षति RV.

wishing to attain त्रैप्सु मङ्ग

Mn, MBh, etc — सम्प्रेप्सु मङ्ग

MBh.

— 0 —

X
2018

attempt or II इह cl। इहे (rarely
इहि)।

II अधिगा P or generally A — अध्यवसो
cl ५ अध्यवसो स्याति — अनुयु —
शिक्षा cl। शिक्षाति (in later language
oftener A) TS, AV.

to make an attempt
यत्नम् with कृ, प्रस्था,
समास्था, प्राधा and loc
or int to make an attempt
upon व्यवसो, व्यवस-याति (ep
also व्यवस-याते (acc) MW
— निहन्, निहन्ति AV, Kātyśr,
MBh.

2019 ✓

attempt n. I. II प्रद्यवसानम्, प्रद्यवसायः —

अभिप्रयः - इतिः.

attempt on another's life प्राणदोहः.

failed not attempting अप्रयत्नः.

अप्रयत्नः.

attempted ^{adj} I. I यत्नति MBh - इति.

I. II प्रद्यवसायित - घटित W.

2020

attend 1I समाधानम् कृ - समाधिं कृ .

to attend attentively to संश्रु,

संशृणोति, संशृणुते (acc) MBh,

kāṣ, etc to attend to 1I

आवृ, आद्रियते rarely poet. P

इंङ्, अिंङ्, MBh, इङ्, etc.

1II आचिन्. RV - आबुध् P

RV 7.22.3 - ऊह् ७ 1 ऊहति,
ऊहते (ved ओहते) RV, AV 22.

131.10 - गण् ७ 10 गणयति (ep.

also गणयते) (acc) MBh, etc -

2
2021

चिन् ८ 1 चेतति RV, SV, AV,

Bhatt - निबुध् , निबोधति —

पुरस्कृ, पुरस्करोति, पुरस्कुरुते MBh,

kāṇḍ, etc — पर्यालोच्य caus

पर्यालोचयति Subh, Vet — प्रणिधे

(only pf प्रणिदध्यौ) (acc) BhP

— बुध् ८ 1 बोधति, बोधते,

८ 4 बुध्यते (cf. also बुध्यति)

(with acc or gen) RV — विद्

८ 6 विन्दति, विन्दते RV, etc —

विश्, विशति (dat) MBh 12.

6955 — संविधा, संविधाति,
 संविद्यते Mn, MBh, etc — समास्,
 समास्ते R — सम्पश्, सम्पश्यति,
 सम्पश्यते Mn, MBh, etc to attend

to anything शु ५ (shatup

22.44) शृणोति (ved. and ep.
 also शृणुते) (acc) RV, etc

not to attend to अवकर्णय

२०००० P अवकर्णयति kād.

2I निषेव्, निषेवते (acc) Mn, MBh,

etc — उपचर्, उपचरति ऽB६, MBh,
 Mevicheh, Dvāṅ, etc — सहायीभू,
 सहायीभवति Pat. on Pāṇ 1.4.23,
 vārtt 3 — अनुचर् — अनुवृत् Ā —
 उपस्था, उपतिष्ठति, उपतिष्ठते MBh,
 Kathās, etc,

2 II अनुपद् — अनुप्रभूष् RV 9.29.1
 — अरंगम् (with dat) RV & SV —
 उपसंश्रि, उपसंश्रयति, उपसंश्रयते MBh 13
 — परिभूष्, परिभूषति RV — परिवस्.

(only p६. p. Ā परिवसान) AV 13.2.22

5
2024

— पर्युपस्था, पर्युपतिष्ठति MBh, R —
समभी, सम्भ्येति S is — समुपाचर, —
समुपाचरति S ush.

to attend on 2I उपसेव्, उपसेवते

MBh, Mn, Kathās, etc — उपस्था,
उपतिष्ठति, उपतिष्ठते MBh, BhP,

Ragh, etc — संसेव्, संसेवते

MBh, kāṣ, etc :

2II सम्परिचर, सम्परिचरति BhP

to attend on a patient उपचर,

उपचरति S ush, Pāṇcol —

8
2025

उपपद् caus उपपादयति सूत्र 1.56.

20, Car to attend on (as a physi-

cian) उपक्रम, उपक्रामति (rarely

उपक्रमति) उपक्रमते MBh, सूत्र, etc.

to attend on with prayers उपस्था,

उपोतिष्ठति, उपोतिष्ठते MBh, Ragh, Dvā,

etc. to attend to 2I ओस्व

(rarely P) आसेवते, आसेवति —

परिचर, परिचरति (acc rarely gen).

RV, etc.

2II अनुष्ठा — उपप्रभूष् P RV 3.55.

1 — केन् cl 1 केवते Dhātup 14.39

7
2026

- परिचर caus परिचारयति Divyāṅg
- परिचारय nom P परिचारयति Divyāṅg
- परिभू, परिभवति, परिभवते RV, AV
- पा ८ 2 (Bhāṭṭya 2.4.48) पाति
- RV, AitBh — प्रतिकृ, प्रतिकरोति,
- प्रतिकुरुते ṣuṣṭ — प्रलीष्, प्रलीणति
- MBh, Kāṇ, etc — रक्ष् ८ 1 रक्षते
- (loc) RV 1.72.5 — वृत् ८ 1
- वर्तते (ṣvareḷy वर्तति) (dat) R —
- समुपाचर्, समुपाचरति MBh
- to attend upon 2I सेव् ८ 1

81
2027

सेवते (sharvily सेवति) Mn, MBh,

etc — श्रु desid शुश्रूषते (Pāṇ 1.

3.57, ep. or m. c also also

शुश्रूषति pass शुश्रूष्यते) Mn, MBh,

etc — परिचर्, परिचरति RV, etc..

2II उपाचर्, उपाचरति RV, MBh,

2.408 — पर्युपास्, पर्युपास्ते Mn,

MBh, etc — सेव् caus सेवयति

Hit to attend upon any one

with उपनम्, उपनमति (acc,

instr) to attend with shouts

of joy आस्तुभ्, आस्तोभति

a man with such a good

memory that he ~~can~~ can attend

to a hundred things at once

शलावधानः cat (also शलावधानिन्)

one who is to attend on उपस्थानीय

मृग (gen) Pāṇ 3.4.68.

3 निन्व cl 1 निन्वति Dhātup 14.81,

2029

७.१ सिन्वattending 1 II चित्तम् RV 7.59.8—

पुरस्कारः MBh.

2 I अनुवर्तनम्

2 II अनुवर्तन् म् AV, etc.attending the Side windतिर्यग्वातसेवा Gaut 2.27 attendingto 2 I परिचरणम् Kauś, Gṛs,

MBh.

2 II परिक्रिया—प्रतिजागरणम्

Mārkep.

attendance 1 I सानिध्यम् Mn, MBh,
etc.

2 I सेवन्म् Mn, MBh, etc — परिचर्या

MBh, kār, etc — उपस्थानम् ऽभ्,

kātyābh, Āśvśbh, MBh, etc — सेविता

MārkaP — परिचारः MBh — पोस्चारणम्

MBh, Daśar — परिवेषणम् भ्, Gobh,

kātyābh — उपचरः ऽभ्.

2 II अनुयात्रम्, अनुयात्रा — उपचरितव्या

— उपचारः Heat 1. 11. 2 ऽवृग् —

उपसद् f RV 2. 6. 1 — उपारणम्,

उपासना Āp, Gānt, Mn, Yājñ, etc—

परिकर्मन् अ Bhp — परिविष्टि तु RV—

परीष्टि तु L — पार्षदाः म. pl. Hariv.,

Bhp, Lalit, पार्षद्याः म. pl. L —

वरिवस्या RV, kār — वेषणम् RV,

वेषणा Mānṣu — संसेवा Bhp —

सकमन् अ RV.

attendance and care of

pregnant women गर्भिण्यवेक्षणम्

L the attendance of a god

पार्श्वः f. pl. Bhp attendance on

सेवा (loc, gen or comp) Mn,

Mbh, etc attendance on base

हानिसेवा Can, Hit. attendance

on the body शरीरशुश्रूषा Mn,

Pāncat attendance on a cow

गोसेवा W attendance on a

patient 2I उपचारः Suśr, Pāncat,

Vikr — उपक्रमः Suśr, etc —

उपक्रमणम् Suśr, etc.

2 II उपचरितव्या attendance on
a teacher गुरुचर्या mālatim

attendance on low people होनसेवा

can, Hit attendance on the Veda

वेदोपस्थानिक (१) f Hariv

attendance on women स्त्रीकार्यम्

Min 10.47 being in attendance

on Yama यमानुग मफ्न MarkP

belonging to attendance परिचरणीय

mf Gobh having little

2034

attendance नातिपरिकर, mfn Das

having what attendance ?

किम्परिवार mfn Das medical

attendance चिकित्सा MBH 1.

67.2.224, R 6.71.26, Muech,

Suse, BHP, चिकित्सितम् Mn 10.

47, MBH 3. 1460. 4.318, Suse,

etc personal attendance

शरिरशुश्रूषा Mn, Panca

treating of attendance (on

16
2035

a patient) उपक्रमणाय मङ्ग

worthy of attendance उपासनार्थ

मङ्ग

attention 1I अवधानम् kum 4.2, Si's

9.11, etc — सावधानता Pān car —

समाधानम् Samk, Pān car.

1II अवधि m L — अवहितता L —

अवेक्षणम् Ragh 14.85, etc — ओहं मङ्ग

NBD — कर्णवधानम् — पूजनम् M'n,

Māh, etc — प्रजागरः Māh, kāh, etc

— प्रणिधि m L — प्रतिजागरः L —

प्रतीक्षणम् ~~अ~~P — प्रतीक्षा हु Āpast, MBh,

R — प्रत्यवेक्षणम् कān, कुll, प्रत्यवेक्षा

Rājāt — योगः मn, MBh, etc —

सत्कारः, सत्काराः म.pl. Yogas —

समाधि म MBh, R, etc — समुपचारः

Pañcar.

¹¹
attention of affairs अर्थचिन्तनम्,

अर्थचिन्ता Sāh attention of

the mind मनस्कारः Lalit

attention paid to प्रणिधानम्

(loc) MBh attention to 11

अवेक्षा (loc) Mn 7.101, R, BbP.

11 आचिन् ~~1~~ (gen) RV 7.65.1

साम्मुख्यम् (comp) Rājāt attention
to discourse कथानुरागः brought

to the attention of उपश्रितम्

RV 7. 86. 8 close attention

एकाग्र्यम् L close and ^{undisturbed} ~~undisturbed~~

attention एकाग्रता, एकाग्रत्वम्

deserving attention अभिधेय

मङ्ग BkP, MBh exercising

undivided attention अनन्यमनस,

अनन्यमनस्क, अनन्यमानस मङ्ग

giving attention सावहित मङ्ग

Uttamae giving one's attention

to अभिध्यायिन् मङ्ग (३६)

Marked great attention

समवधानम् MW - समाहितम्

MW having attention सावधान

म्फ(आ)म् Bhartr̥, H Paris
one to whom attention has been
paid कृतादर म्फ(आ)म् kathās
a particle implying attention
अङ्ग to be paid attention to
प्रत्यवेक्ष्य म्फम् māk — उपेक्षितव्य
म्फम् Nir, R, उपेक्ष्य म्फम् Susr̥,
R, Pañcat, etc to pay attention
to 1 II अनुप्रवृत्तिक (acc) —
उपास्, उपास्ते RV 10.154.1, AV

MBh., Susr, etc - उपभूष्, उपभूषति

RV - व्यपेक्ष, व्यपेक्षते (acc) R,

Ragh paying attention कर्णार्पणम्

paying attention to विलोकनम्

Subh - अभिषन् RV

paying fixed attention दृढसमाधान

mfn Nāg 5. $\frac{27}{28}$ treated with

great attention सुसभाजित mfn

R want of attention to

अनुपासनम् wishing to excite

the attention बुबोधयिषु मङ्ग

Mārkṣ to be treated with

attention उपचारितव्य मङ्ग Mṛkṣ,

R, Mn, Pañcat, etc — उपचार्य

मङ्ग Pañcat to give attention

to अभिनिधेय R.

attention paid to a king 2I

राजोपचारः Vikṣ, Kāthos.

attention to गुश्रूषणम् (कुं) Mṛkṣ

attention to a guest अतिथिसेवा

attention to the sacrificial fire

अग्निशुश्रूषा Mn 2.248.

attentiveness 1I अवधानम् Kum 2,

Sis 9.11, etc — अवधानता Pañcat,

अवधानत्वम् L.

desirous of attending to 1I

निर्दिष्टासु mfn Bhp not attending

to any one particular point

व्यग्र mfn (आ)ग not attending

to anything अकरयविद् mfn

Maitre one who attends upon

परिचर्यावित् मंङ्ग MBh.

attending adj 2I अनुचर ६(इ) —

अनुचारिन् — पार्श्वगत kār, var —

सहचरन् W.

attending on 2I सेविन् (only

३) kālid, kir, VarBh —

शुश्रूषु (gen or comp) TBh,

etc — शुश्रूषक (gen or comp)

MBh, kār, etc — शुश्रूषितृ, शुश्रूषिन्.

(३) (gen) MBh — परिचारिन्

M&H, Hariv, etc — पारिपार्श्विक f
(इका) M&H, पारिपार्श्विक R, Malan

— उपासीन attending on the
women's apartments शुद्धान्तचर,

शुद्धान्तचारिन् kar attending

to 2I परिचारिन् M&H, Hariv,
etc.

2II अनुलिष्ठमान — चिकित्वस् f

(चिकित्सुषी) RV, TS 3 attending

closely to तत्पर f (अ)

Śvetltp 1.1, Mn, Yājñ, MBh, etc

attending to invocation जराबोध

(Nir 10.8) RV 1.27.10 (voc)

constantly attending अनुगामुक

habitually attending अनुगामुक

attending upon उपचारिन् an

imp attending kālī डाकः

kālae 5.38.

attendant 2I सेवक. R, Var Brs,

← Rājat — शुश्रूषकः W — पारिचारकः

← mñ, mñh, kñ, etc — उपस्थातृ

← mñ or — पुरुषः mñ, mñh, etc —

← अनुचारकः (गु. महिष्यादि १.५.) —

अनुयायिन् mñ — पार्श्वानुचरः Ragh.

— सेवितृ m mñ or 4.12 —

पारिपार्श्वकः (with or संनरः) mñh.

— पार्श्वचरः — पदानुग mñ mñh,

R (mñ).

2II अनुयायिक śāk — अनुत्थातृ m

Jaim — क्षत्तृ m (Pāṇ 3.2.135

Vārtā 6.6.4.11) AV 10.6.49, VS 30.13,

TBh, etc — जगदः Pāṇḍya 3.4.4.8 —

परिचरः ŚBh, Suśh — परिचरितुं म

chllp — पारिकुटः Ait Bh (sāy) —

पार्श्वगं मकु — पार्श्वदः — पार्श्ववर्तिन्

मकु — (esp. of a good) पार्श्वद

Rāmātlp, MBh, Suśh — पुंस् म BhP

— पुरःसरः AV, etc — पुरोजवः Divyâṭ —

प्रणिधि म Li — लाकुटिकः Pāṇ cat

(च.ल. लाकुटिक) — विषः RV — सेवाजनः

VarBhS.

an attendant in the women's
apartment अन्तःपुराकरः

Jātakam an attendant in the
women's apartments शुद्धान्तपालकः

शुद्धान्तरक्षकः L the attendant of

of a convent who has the care
of drinking water पानीयवोरकः

Buddh an attendant of a

god देवानुचरः Ragh, देवानुयायिन्

m kull the attendant of a

2049

horse अश्वगोपः Bcar attendant

on अनुसारक, अनुसारिन् मङ्गु an

attendant on kubera महापद्म

MW an attendant on the

bridegroom हावकः an attendant

on the Buddhist brotherhood

संघपुरुषः Singhās an attendant

on the -women's apartments 2I

वर्षधरः kār, Pañcat, etc.

2II वण्डरः W - वैदेहः L - सुविदः

L, सौविद - सौविदः m L, सौविदः

Śis, Bālar, kathās, सौविदल्लुकः

Hear — स्थापति m L. an attendant
upon an idol प्रतिभापरिचारकः.

Kull (= देवत) — (whose food
is the leavings of offerings)

उच्छिष्टभोजनः L. any one attendant
on pupils छात्रगेमिन् m W

belonging to an attendant

आनुचारक m Pan deity's

attendant देवसभ्यः W having

no attendant विपाल मन् Mn

8.240, etc a female attendant

2I

अनुचरी rarely अनुचरा —

परिचारिका MBh, R, etc — अनुचारिका

2II -चारिका — हस्त्रिका kāsīkh

a female attendant in the

women's apartments अन्तःपुर—

—चारिका Kathas — महस्त्रिका L

(in dram.) a female attendant

on a king संचारपथः Bhar,

यवनी the first attendant of

a king प्रधानम् L a god's

attendant विबुधानुचारः Mn 12.

47 a kind of attendant

in a monastery प्रासादिवारिकः

Beiddh (esp.) a king's attendant

सचिवः Gaut Mn, MBh, etc

the office of an attendant (esp.

of the attendant of god)

पाषदत्ता Bhp -the office of

an attendant of Śiva गणत्वम्

Kathās 7.110 a single attendant

of Śiva गणः VarBṣ, kathās,

Rājat 3.270.

attendants 2I परिजनः (यिह ६ अ॥)

MḤh, kāv, etc — परिच्छदः MḤh, kāv,

etc — परिग्रहः MḤh, kāv, etc — पार्श्ववर्तिनः

m. pl. kāv — पार्श्वगाः m. pl. kāv,

Rājat.

2II अभितक्षराः m. pl. MḤh, etc —

परिकराः m. pl. — परिकरः (यिह ६ अ॥)

MBh, Kāv, etc — पारिपार्श्व (prob.

पारिपार्श्वम्) Hariv — पार्श्वचरा: m. pl.

Ragh — पार्श्वदा: m. pl. MBh (v.l.

पार्श्वद) — सत्वन: m. pl. RV, VS, AV, etc

accompanied by attendants

सानुप्लव mfn MW a class of

attendants in a monastery

पिण्डपात्रनिर्हरक: Divyāre attend-

attendants at a marriage

feast व्रात: W the attendants.

of a deity देवा: m. pl. TandBe

17.1.1 the attendants of a god

पारिषदाः m.pl. MBh. Bhp the

attendants of a king उपकरणम्

L belonging to one's attendants

इयं m.f. RV 1.65.7 (BRD.)

destitute of attendants अपरिग्रह

m.f. Kum 1.54 (prob. a

family of attendants पादकुलम्

Inscr having attendants

सानुग m.f. Mn 3.87, सानु-वर

37
2056

mṛ(ṛ) in Kāṇḍ, car having
many attendants इत्यः चरुः,

Dais, Pañcad having only few
attendants. परिमेयपुरःसरं मṛ

Ragh one of the principal

attendants (of a god) महापारिषद्

in MBh. one who has

attendants गणितं मṛ(पां

6.4.165) Kāth 11.4.

attentive adj 1I सावधान हु (आ)

Bhartṛ, HParris — अवधानिन् (गु.
इष्टादि गु.प.) — सावहित Uttamac

— अवधानवत् Naish, Sch — देतावधान

Pāṇcat 2.2. $\frac{0}{1}$, Kathās 24.98 —

कृतावधान — अवहित (गु. प्रवृद्धादि

गु.प.) R, etc — युक्तमनस् ऽभ् —

सुयुक्त maitrllp — युक्त RV, etc —

आवृत्त हु (आ) R, Pāṇcat, BhP, Ragh.,

etc — आदुरि NBD.

1II आप्रमत्त ऽभ्, etc, आप्रमत्तवत् MBh.

39
2058

12. 8889 - अप्रयुच्छत् RV, AV, अप्रयुत
RV 7.100.2, अप्रयुत्वन् RV 6.48.10 -
एकमनस MBh, R, Ratnav, etc - चिकित्वन्
RV 8.60.18 - चिकित्वस् (चिकितुषी)
RV, TS 3 - चिकित्विन्मनस् RV 5.22.3
-- चेतु RV 10.128.9, AV 4 & 6, TS
1f - जागृवि (Pv 7.3.85) RV, AV,
Par 3.4 - धियसान RV - धिषण्य
RV 1.3.2.89.4, etc - धिषण्य only
p धिषण्यत् RV 4.21.6 - द्यूतदक्ष RV
- निचिर RV - प्रचेतस् RV, AV, VS, TS

— प्रतिज्ञागृवि Cal — प्रतिबुध्यमान —
 प्रबुध् RV — प्रमणस् AV — प्रसित Ragh,
 Siddh — प्रावी RV — बोधिन्मनस्
 RV — मनस्विन् W — विदुस् RV —
 सदाभव्य W — समाधिमत R .

not attentive असुक्त RV 5.33.3,
 ~~~~~

Siddh, etc . an attentive ear
 ~~~~~

गाढकर्णः BhP 4.29.40 attentive
 ~~~~~

to अवेक्षिन् (loc) MBh 5.1423 —
 ~~~~~

सादर f (आ) (युक्) kar, kathas,
 ~~~~~

etc attentive to only one object
 ~~~~~

एकग L attentive to the

performance of one's duties

क्रियापर W attentive to what is

said वाक्यस्थित MW, वाक्यस्थ

(चंद्र) W closely attentive II

एकाग्रधी BbP, एकाग्रमति —

एकाग्रमनस् MBh, Pañcat, एकाग्र

L — अनन्यवृत्ति — एकतान kathās,

Da's.

II अग्र्य ङ (आ) — एकसर्ग L --

एकाग्र L made attentive by

the sound घोषबुद्ध AV 5.20.5

most attentive चेतिष्ठ (with gen)

RV 1.65.9 & 128.8.5.7.10.21.7

one who has an attentive mind

समाहितमति युजिँ, śch very

attentive 1I सुसमाहित मा३h, kār,

etc.

1 II सुप्रकेत RV - सुप्रावी, सुप्राव्य

RV to be attentive 1I

सावधानी भू, सावधानी भवति car

- चित् च 1 चेतति RV, AV, SV,

Bhatt.

1 II धियाय Nom धियायते - शु cl

5 (Dhātup 22.44) शृणोति (ved and ep. also शृणोते) MBh, R, etc

to be attentive to जाग्र cl 2

जागर्ति (with loc or loc with अधि)

RV, AV, etc (with acc causap).

to make attentive सावधानीकृ ,

सावधानीकरोति MW - चित् caus

चेत्तयति, चेत्तयते RV 1.131.2 &

4.51.3 wishing to make

attentive सम्बुको धारिषु MBh.

2I शुश्रूषु TBH, etc - शुश्रूषक MBH,

kāra, etc.

attentive (as a servant) भात-

दर्शिन् MBH attentive in service

शुश्रूषापर kārās an attentive

servant (as one who watches

his master's countenance)

लालाटिकः L an attentive

servant (as one who watches

his master's face) लाटिकः L

attentive to अभिरत (loc)

attentively 1I सावधानम् śak —

अप्रमादम् AV, VS.

1II अप्रयावम् (VS 11.75, AV 19.55.

1) अप्रयावन् (AV 3.5.1) — साकूतम्

kathas.

listening attentively उपश्रुति ṭ

RV 1.10.3 • 8.8.5 • 34.11, AV

2.16.2 • 16.2.5 to look at

attentively समुपलक्ष्, समुपलक्षयति,

समुपलक्षयते काम to observe
attentively समुपलक्ष्, समुपलक्षयति,
 समुपलक्षयते काम
attending on 1 उपस्थाय ।

attended adj 1 II पुरस्कृत मङ्ग, कव, etc.

2 I निषेवित मङ्ग, मङ्ग, कव, etc —
 उपचारित.

2 II अन्वित, अन्वित Bālār, kir.

attended by 1 I सहित हु (आं)

मङ्ग, कव, etc, सहित—संयुक्त.

47
2066

(instr or comp) Mn, MBh, etc—

सखः (युं for सखि-) (comp)

kāre, Kathās, etc — पुरःसरः युं (आ)

MBh, kāre, etc.

1. अभ्युपेक्षित (instr) MBh 3.

16132. — पूर्वङ्गम् युं L. — विमिश्र

आ (instr or comp) MBh,

Hariv, VarBh, Śuśr, etc — वेष्टित

(instr) MBh — व्याप्तिमन्तु MW —

संहत (instr) Mn 7. 165 — सचाभू

(instr) RV — समन्वागतं Buddh

attended by Ambā साम्बा kāsikh

attended by Vidyā-dhārīs

विद्याधरी परिजन MW attended
by Vishnu विष्णुनुष्ठित Maîtres,

विष्णुनुष्ठित TS attended by
women स्त्रीवृत्त W attended

on उपक्रान्त Das, Susar, etc

attended to 111 अनुशीलित —

परिचर्ज MBh — यत् MBh

invariably attended by (in logic)

व्याप्त Bhāṣhāp it should be

attended to वर्तनीयम् (n. impers)

(loc.) Vcar. not attended to

अनुपासित attended upon उपजीर्ण

मभ्क attended with बहुल ह(आ)

Chlep, m, mभ्क, etc — पूर्व ह(आ)

रिफे attended with fear भयोत्तर

Hit attended with happiness.

सुखान्वित VarBuz not attended

with अनन्वित ~~desire to~~

to desire to attend शु Desid

शुश्रूषते (Pāṇ 1.3.57, ep. ०२ m.c.)

~~80~~
2069

also शुश्रूषति, pass शुश्रूष्यते (dat)

RV, etc.

to be attended to ^{1I} अवधातव्यम्

impers, अवधेयम्. Heed - अवहेत्य

म् MBh 2.2591, पृ. 63,

R - आदरणीय म् (आ)म्,

आदरितव्य म् - ग्राह्य म्

MBh 8.78, पृ. 63, MBh, etc -

निदिध्यासितव्य म् §82.

1 II अनुसंधानीय म् kāvyavēd

- धार्य म् kāvy - बोद्धव्य

mfr MBh, Kathās — विभाव्य mfr

MBh, kāryād.

to be attended adj 2I उपचरणीय —

(as a patient) उपक्रम्य सुस्त्र, विक्र,

etc, उपक्रम्य

to be attended by पर्युपास pass

पर्युपास्ते (instr) Ragh 10.63 to

he attended medically क्रम्य

Car. 8.2 to be attended on 1I

~~उपस्थेय~~ ~~क्रम्य~~ ~~स्त्र~~ परिचरितव्य

Bharte, परिचर्य Chlep, MBh,

2071

Hariv - उपस्थेय Kātyāṇṇ, R -

उपस्थानीय Pāṇ 3.4.68 - उपास्य

- उपासितव्य - उपासनीय to be

21

attended to शुश्रूषितव्य R -

परिचरणीय Kull not to be

attended to असेव्य Pāṇ cat,

kathas to be attended to

medicallg. संनिषेव्य MBh

to be attended upon उपचार्य

Pāṇ cat - उपचरितव्य Bhāṭṭ

to be attended upon with

उपस्थानव्य ङak 4.4 (in med)

to be attended with कृत्यम्

(in comp) Sissr to be willingly

attended to - शुश्रूषेण्य TS,

Sāṅkhya being attended by

अन्वास्यमान Capable of being

attended by any inherent

Characteristic ~~व्याप्य~~ व्याप्य

Bh P, Kap, Sch, Tarkas

The state of being attended

अनुबन्धित्वम् the state of being

attended by व्याप्यता, व्याप्यत्वम्

Tarkas.

to cause to attend चित् cause

चेतयति, चेतयते RV 1.131.2 & 4.

54.3 — बुद्ध् cause बोधयति,

बोधयते RV, etc.

having attended उपचर्य ऽ

2074

attenuating n लोरवनम् - विलयनम्

W. ~~तनुकरणम् Yogas 2.2~~

attenuation n तनुकरणम् Yogas 2.2.

attenuating adj I लोरवन f(ई)

Susr, Sārings, Bhpr - कषण (कृश)

Susr. ~~रूक्षण~~

II रूक्षण Sārings,

attenuated ^{adj} II प्रकृशित W -

तनु f(तनुः, तनूः, तन्वी) SBr

3.5.4.21; Kāty Śr 8.5, MBh,
etc.

2075 +

attestation न II साक्षिता Mn ,
Kathās , साक्षित्वम् Kap , Swiss -
साक्ष्यम् Mn , MBh , etc.

attested by others लोकसाक्षिक
म्फु MBh , लोकसाक्षिन् म्फु
Hariv attested by the world
लोकसाक्षिक म्फु MBh ,
लोकसाक्षिन् म्फु Hariv .

to Cause to attest साक्षीकृ ,
साक्षीकरोति Kathās .

2076

attire vb II मूष Caus मूषयति (Dhātup

33. 56, ep also मूषयते MBh, Kāv, etc

I II हेड CL! हेडति Dhātup 19. 16.

to attire one's self मूष Caus

मूषयते Pāṇ 3.1.87, Vārtt 18, Pat.

attire II वसनम् RV, etc — नेपथ्यम्,

नेपथ्यः (L) (ये + ङी) MBh, Kāv,

etc.

I II उपवासनम् AV — परिवहः

(ये + ङी) MBh, R, etc, परिवहेणम्

MBh — संस्कारः (ये + ङी) Hariv.

attired adj I कृतावेष Git 11.1.

2077 ४

III कत L.

attired in a theatrical dress

वदनेय R.

attitude ॥ I विन्यासः T Prāt, Kāv.

1॥ संचारण V Prāt, Sch.

an attitude in shooting समयः

L attitude of the body (in shooting) रथा नकम् Hcar,

Nalac expressed by bodily

attitude (as dramatic

sentiment, passion, etc)

आदिः सāh, etc ~~the~~

the mudrā or attitude of

silence मोन मुद्रा MW

(in music) a particular

attitude in dancing

नन्धावतः a particular

2079 2

attitude in fighting वृत्ति यावत्:

MPBh a particular attitude

in sitting नानासनम् Cat

a particular attitude in

shooting मण्डलम् (rarely

मण्डलः १ अथ चोदि and १

१ गारादि) L a particular

attitude in shooting ^{standing} ~~(standing)~~

with the feet a span apart

राधा Pracand shooting

in a particular attitude

राधावाचने ^{सुभा} Sinhās one of

the attitudes of dancing

2080 5

वेष्टितम् W, वेष्टन .

_____

attract II आकृष्, आकषति MBh, etc

— अनुकृष् — अनुकृष Caus
अनुकषयति.

II आवन् Desid, आविवासते RV 1.41.8

— आवृज् Caus आवर्जयति Kathās, Dās,
etc — निगृह्, निगृह्णाति,

निगृह्णाते RV, AV, ŚBh, etc —

प्रवृह्, प्रवृहते ŚBh — वन् Desid,

विवासीति, विवासते RV — संश्लिष्

Desid Caus संश्लेषयति Kām —

संसृज् Caus संसर्जयति Baudh,

Kām — संह्, संहसति Mn, MBh,

etc — समाकृष्, समाकषति MBh

to attract (one's attention)

आत्मानं , आत्मरति Bhp to attract
to one's self स्पृ ^{Caus}स्पर्शयति TBh.

2I - प्रतिलुम् Caus प्रतिलोभयति MBh —

लुम् Caus लोभयति , लोभयते MBh, Kāv,
 etc — आत्मसात् कृ , आत्मसात्करोति.

attracting n II आकर्षणम् MBh,
 Mricch, etc.

II आकृषि f Kap, etc. — आवर्जनम्

Sāh — कृषि f L — व्याकर्षणम्

Kutt nūm — संवर्गणम् Dās —

संसर्जनम् Kām — संगृहः Mn, MBh,

etc — समावर्जनम् Dāsār.

(in Tantric texts) attracting

an absent person into one's

(by magic formulas) आकर्षण

— (in Tāntric texts) attracting
of an absent person into

one's presence (by a magic

formula) आकर्षि f attracting

grass (electrically when

rubbed) आकर्षितं Buddh, L

— ~~आकर्षित~~ आकर्षिते m L —

आकर्षित m Subh 896

attracting repeatedly

towards one's self आकर्ष

intense आचरित AV 11.5.6.

attraction = II प्राकर्षः Kāty Śr.
 MBh 5. 1541 — अनुकर्षः, अनुकर्षणम्.
 1II ग्रहणम् Megh, Ragh 7. 24, Pāncat
 5. 13. $\frac{5}{6}$ — संग्रहणम् TS, MBh.

grammatical attraction
(including a subsequent in
a preceding rule) अनुकर्षः,
 अनुकर्षणम्.

21 विलासः W.

the magical power of attraction
 प्राक्षेपिणी (with सिद्धि) Mālatī,
 प्राकर्षिणी सिद्धिः Sch.

④

attracting adj II अवाकषिन्, see
 मलाकषिन् - हारिन् Mn, MBh, etc
 - समाकषिन् (only L).

III आवज्ज Rājat - ग्राहन् MBh,
 13. 1403, R1.5.

attracting from the preceding
 अवाकषिन् TPrāt attracting
to ones self संग्राहन् f (ई)
 Mahāvya.

2I लोभेन L.

2II मनाप L.

attracting regard प्रियकर
 f (ई, अ) w.

attractive adj I कर्षिन् Ragh

19.11.

1II उत्कर्ष — दिदक्ष्य, दिदक्ष्ये RV
— वल्गु (Um 1.20) RV, etc.

2I जनोहर f (अ० ०२ ई) Mn, MBh, etc
— जनोहरस f (अ०) Maite Up, MBh,
Kāv, etc.

2II ~~attractive~~ मित्रम् W.

attractive (from youthfulness)

मुख Kāv, Kathās, Rājāt

attractive to स्पृहणीय (gen

or instr), MBh, Kāv, etc

having a most attractive

figure लोभनीयतमाकृति MBh

most attractive लोभनीयतम.

attracted adj II आकृष्य - अनुकृष्य

— समाकृष्य Amar.

III आतिदिष्ट — उत्कृष्ट — व्याकृष्ट

Ratnān.

attracted by हेतु m (ये)

attracted by convetousness

लोभाकृष्य Hit attracted by

(the smell of) flesh मांसहेतु

MBh 10. 496 feeling attracted

towards प्रणयिन् (instr or Comp)

MBh, Rān, etc naturally

feeling attracted towards

निसर्गपट्ट f (ई) (loc) Das.

to be attracted ^{adj.} संग्राह्य ~~म~~ Hit.

easy to be attracted स्वानम्.

f (आ) Si's to be attracted by

रज्ज् ०२ रज्ज्. Cl 1. 4 (Dhātup 23.

30, 26.58) रजति; रजते (only

Gp रजति R 7. 99. 11) ०२ रज्यते.

रज्यते (loc) MBh, Kāv, etc.

(in Gp)
to be attracted (I II) अतिदिश ~~pass~~

~~pass~~ अतिदिश्यते — सम्प्रधाव् Bhp.

attribute vb 1. आरोह caus आरोहयति ,
 आरोपयति. Bhp, Vedāntas, Sāh, etc —
समारोह caus समारोहयति, समारोपयति (loc)
 Bhp, Sarvad.

to attribute to. गण cl 10 गणयति
 (ep also गणयते) (loc) Bhartṛ

2. 44.

to attribute wrongly 1. अपेक्ष
 (in phil).

attribute n 1. गुणः Lāty, Sāṅkh Gṛ, Mn 3. 9, etc — विशेषणम् Pāṇ, Tarkas, Sāh, etc — लक्षणम् (युग्म f आ) Mn, MBh, etc.

1. आधि m L — आधेयम् Sāh, etc
 — उपधि m Buddh — उपोधि m
 — भोक्ति f Nig. Prāt — विशेषकः

विशेषकम् W.

absence of attributes वैगुण्यम्

W attribute of a deity देवसः,

देवसम् Hariv 9.245 & 9 अध्यायि

attribute of a king पार्थिवलिङ्गम्

~~attribute~~ the attribute of a man

पुण्यजनम् Ap Sr the attribute

of a sacrifice यज्ञरूपम् SBr,

Kāty Sr the attribute of the

five elements गुणः Mn 1.20 &

76-78; MSh 12.6846ff; Sak 11,

BhP 3.5.35 the bearer of

any characteristic attribute

धर्मिन् m Kap the being

2091
8

endowed with any characteristic attribute दानिता (if) Sarvad
characteristic attribute दानन्
(esp if) SBr, MBh, Var, Kap,
Kār Containing an attribute
to be supplied (in rhet)

सारोपम (391) a distinguishing
attribute विशेषणम् MBh

a general attribute सर्वोपाधि
m MW having sacrifice for
an attribute यज्ञालिः B.hP

having some peculiar attribute
सोपाधि m MW having such
an attribute एवंविशेषणम्

Comm on Nyāyam (In gram)
the attribute of a word शब्दविवक्षितम्
 MW destitute of attributes (said
 of the supreme Being). अविशेष
devoid of attributes विवर्णम् mfn
 MBh endowed with the five
attributes of elements गुणवत्
 mfn Sāmkhyak 60. furnished
with particular attributes सगुण
 mf (गुण) १ S. & S having large
attributes स्थूललक्ष, स्थूललक्ष्यं
 mfn ययज्ञ, MBh, etc. having
no attributes निर्विशेषा mfn Bhp
having the attributes of धर्मिनः
 mfn (ये) Mn, MBh, Kāv, Pur,

etc having the same attributes

सौलोक्यः म् (आ) न A. in S. 4, Kaṇḍ

invested with attributes गुणीभूत

म् w one of the eight

attributes of Siva ईशिता, ईशित्वम्

MBh, BhP possessing attributes

सविशेषण म् L — गुणता w

sameness of attributes सौलक्षण्यम्

Sarvad ten attributes दशलक्षणम्

w without attributes निरुपाधि

(V.P.) निरुपाधिक (BhP) म् .

attributing न II आधानम् .

attributing blame दोषकल्पनम् w

2094
8

attributing to उपरोपः the attributing
anything to निवन्धः Mn 10.56.

attribution ^{उपरोपणम्.} n II Sāh — समारोपः Dasar,
Sāh, Pratāp.

(in phil) belonging to erroneous
attribution ^{उपाध्यासिके मय T}
the false attribution of a sentim-
ent समाभासः Sāh wrong attribution
^{उपाध्यासः} (in Vedānta phil)
wrong attribution ^{उपाध्यासोपणम्,}
¹⁹ उपाध्यासोपणम्, ^{उपाध्यासोपः} (in Vedānta
phil).

Attributive adj गौण f (ई) व —
गुणवचनम् Pāṇ.

depending only on attributive
धर्मज्ञातम् mfn Kāty Śr

attributed adj विशिष्ट व.

to be attributed adj 1. सारोप्य Sarvad
— साधेय f (सा) Pāṇcat, etc.

1. उपचरणाय Sāy on TBr 1. 3. 2. 3

1
2096

a piece of wood for producing
fire by attrition मथन (only

instr मथना, BbP mutual
attrition संघर्ष mBh, Kāe, etc

(Agni) produced by attrition

परिमथित - मथन - RV 3.9.5.

— o —

audacity 1 I धार्ढ्यम् Var, R, Swiss, etc.

1 II प्रतिभा Nyāyad, प्रतिभानम् W,

v.l. for प्रतिभात Hariv.

extreme audacity महासाहसम्

MW.

— 0 —

audacious adj 1 I दृष्ट RV, AV, MBh,

kāw, etc — प्राट् क्वा, BkP.

1 II धारान्तरचर R — प्रतिभानवत्

W.

to be audacious बुज् RV.

— o —

audible adj 1I श्राव्य R, kāthāṣ, sah—

श्रोतव्य ऽऽह, etc — श्रावणाय म३ह—

श्राव्य म३ह, kārṣ, etc — श्रावण mārṣ.

1II आश्रुत TS — वर्णश्रव m 4.102—

कर्णश्राविन् faut — श्रोत f (इ० अ०)

kṛ — संश्रव — संश्राव्य (pl. for

संश्रावम् १५५).

audible a long way off विदूरसंश्रव

R audible from afar श्रावक (f

इका) ऽऽह audible to all सर्वश्राव्य

mw audible to the gods देवश्रुत

RV, VS becoming audible

प्रादुर्भावः गुह्यं, मक्ष, etc, प्रादुष्यम्

Utn 2.118, Sch making audible

उच्चारणम् मक्ष — उच्चारक scarcely

audible सूक्ष्मतम TPrat, Sch —

सूक्ष्मतर (v.l. for सूक्ष्मतम) that

faculty of the voice which

makes a sound audible to a

distance (= sonority) श्रावकः L.

to be audible 1I प्रश्नु A RV 5.87.

1II प्रादुर (with अस् or भू) - वचस्य

Nom वचस्येत R.I.

to be distinctly audible संश्रु,

संश्रुणाति śāṅkḥiḥ to make

one's self audible आचुष् P

RV 5.37.3 .

audibleness आवणत्वम् Tarkas .

audibly II स्फुटशब्दम् Śis.

iII प्रकाश ībe, प्रकाशम्

